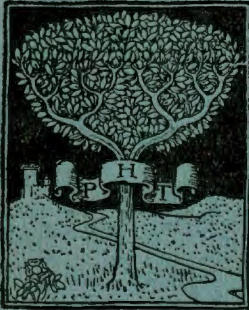

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1916

UTGIFVEN

AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETERARE

ÅRG. XVIII.

HÄFT. 3.

INNEHÅLL.

	Sid.
Omkring Sigurdsstenarna. Af S. H. ADLERSPARRE	1.
Ett bref om Barbro Stigsdotter. Med. af GOTTFRID CARLSSON	31.
Ur Anders Anton von Stiernmans brefväxling. Af SEVERIN BERGH	34.
Otto Kugelberg †. Af GOVERT INDEBETOU	54.
Personhistoriska Samfundet	57.
Svenska Porträttarkivet	58.
Frågor	59.

ILLUSTRATIONER.

Karta till uppsatsen om Sigurdsstenarna. Porträtt af A. A. v. Stiernman och H. J. Sivers. I **texten**: v. Stiernmans exlibris samt porträtt af O. Kugelberg.

Omkring Sigurdsstenarna

af S. H. Adlersparre

- Hänvisningar: C. Säve, »Sigurds-ristningarne», 1868;
 H. Schück, »Sigurdsristningar», Nord. tidskr. 1903;
 S. Lindqvist, »Ramsundsbron vid Sigurdsristningen», Forn-
 vännen 1914;
 O. von Friesen, »Upplands runstenar», 1913.

Flateyarboken berättar hur Erik jarl tog sin tillflykt till Suifjod undan Olaf Tryggvason och sökte hjälp hos den svenske konung Olof, hur Olof Sveakonung mottog honom väl, gaf honom »fridland och stora inkomster, så att han måtte där väl underhålla sig och sitt följe». Och Erik var i Sverige den vintern; och till honom kommo då stora skaror flyktingar från Norge. Om sommaren for han i härnad i Östersjön för att skaffa sig byte till sin skaras underhåll. Så fortsatte han i fem år att vara om vintrarna i Sverige och i Danmark, om somrarna på härtåg.

Erik jarls broder Sven jarl hade äfven tagit sin tillflykt till Sverige och till Olof Sveakonung. Han fick till gemål den svenska prinsessan Holmfrid, syster till Olof Skötkonung, och därmed i väl än högre grad ett rikligt underhåll af Sveakonungen. När Sven jarl sedan ville återtaga sitt välde i Norge, for han först i härnad österut för att skaffa underhåll åt hären, återvände till Sverige om hösten, hann ej längre än till Sveaskären, blef där sjuk och dog. Men de norska stormännen fortforo att söka skydd hos Olof Skötkonung, där den »dryge mannen» Olaf Haraldssons ovänner alltid funno god välfägnad. Detsamma omtalar Snorre i Konungasagorna. Och Snorre säger, att, enligt Are prest Torgilsson, år 1029 hade konung Olaf Haraldsson varit konung i Norge i femton vintrar med den vinter, då han och Sven jarl bäge voro i landet. Alltså är det år 1015, då Sven jarl fick sitt hem i Sverige.

Att ännu en tredje son af Hakun jarl följde sina bröder till det gästvänliga »fridlandet» och där vann fast hem och verksamhet veta vi af runstenen L 312 i Bro s:n Bro härad, södra Uppland. Runskriften lyder: »Kinluk, Hulmkirs dotter, syster till Sukruþ och Kau, lät göra denna bro och resa denna sten efter Asur sin make, son till Hakun jarl. Han var vikingavard. Med fröjd hugne Gud nu hans ande och själ.» Om denne Asur veta vi intet mera.

Erik jarl var gift med danske konungens dotter; Sven jarl med svenske konungens syster; Sven jarls dotter Gunhild var gift först med svenske konungen Anunt Jakob, sedan med danske konungen Sven Ulfsson. Att Kinluk, Hulmkirs dotter, var högättad nog att bli hustru till Hakun jarls son och således ingift i svenska och danska konungaätterna, det kunna vi förstå af den gamla svenska seden, som höll så strängt på makarnas lika börd. Vi kunna således här ej tala om »storbondeslägt», ty här gäller det den kungliga ätten.

Om Hakun jarls ättlingar säger Snorre, att de voro mycket vackrare än andra, och de flesta voro mycket utmärkta män, men alla voro dugande män. Erik var den mest framstående af bröderna, men Sven var den vackraste man, som någon har sett.

I.

Hulmkir.

Af de stenar som Hulmkir, Kinluks fader, har rest åt barn och barnbarn, ha vi i behåll sex, och af stenar resta till hans åminnelse ha vi ännu kvar trenne. Den äldsta ristningen, L. 493 Markim, Upland, är till minne af Hulmkirs och Sikruþs senborne son Suin. Det är en lång tid mellan denna ristning och de sista af Hulmkir resta stenarna. När så Hulmkir kallar Sven sin »senborne son», har Hulmkir hunnit till hög ålder, då han reste vårdarna öfver de äldre sönerna. Markim ligger alldeles utanför det Hulmkirska området, och ristningen är så mycket äldre än de öfriga som röra Hulmkir, att man skulle tveka att tilldöma vården denne Hulmkir. Utom öfverensstämmelsen i namn bekräftas samhörigheten likväl af alla uppgifter om Hulmkirs höga ålder, då han fått uppleva flere generationer. För övrigt betyder Markimstenen intet för denna uppsats, då Sven sannolikt ej lemnat ättlingar.

¹ Förslagsvis vågas översättningen »miþ kaeti» i överensstämmelse med L. 562, Knifsta, »Mihel kati ant hans», då den ger den enda rimliga meningen? Ordföljden »miþ kaeti» är ju oväntad, men också ordföljden »hialbi hans nu ant» är oväntad.

Lofön, i Mälaren, var ett af Hulmkirs gods. Där reste han vård efter sin moder, L. 361, och där ristade Afriþ runor öfver två hans söner, Svarthafþe och Ernfast, D. II. 71. Vid slutet af sin lefnad reste Hulmkir vårdarna i Erntuna, L. 218, i Holm, L. 758, och i Dalby, L. 96, allt i Uppland, öfver sönerna Hulmfast och Svarthafþe, och tillsammans med sin hustru Sikriþ stenen i Tible, L. 80, öfver sin son och hennes styfson Kunar. Dessa minnesmärken äro samtida: kort därefter dog Hulmkir.

I Södermanland finna vi dödsrunorna efter Hulmkir. Sikriþ har för hans själs salighet låtit utföra vår järnålders största minnesmärke, bron öfver Ramsundet i Sundby s:n Öster Rekarna,² med den stora hållristningen från Sigurdssagan, L. 984. Inskriften lyder: »Sikriþ gjorde denna bro. Hon var Alriks moder, Urms dotter. För Hulmkirs själ, hennes makes, Sukruþs faders». Med Hulmkir hade Sikriþ endast sonen Sven, men i sitt föregående gifte med Spjut hade hon sonen Alrik, som rest stenen L. 979 i grannsocknen Kjula öfver sin fader Spjut och hans bragder.

En sten ristad af Bali, L. 948 Öfver Selaö, är af Varasi (Varfast?) rest »åt Ulmkar broder sin». Och i Ärila s:n Öster Rekarna har »Fastulf Viulfs son» rest stenen L. 977 »åt Hulmkair broder sin» och åt »Þorvar moþur sina». Här få vi således veta namnen på Hulmkairs föräldrar. Att stenen gäller denna samma Hulmkir bevisas af släktledningen i det följande. Runstensristningarna i Södermanland och på Mälarens öar ha en ålderdomligare prägel än vid stråkvägen Sigtuna—Uppsala, och särskildt kring Uppsala, hvilken trakt tyckes föregå såsom hufvudort. Med detta för ögonen få vi beräkna den förstnämnda bygden något efter sin tid under hela 1000-talet.

Sikriþ och Fastulf bedja Gud för Hulmkirs själ, men Hulmkir själf har ingen bön på någon sten, icke ens där den fromme Asmunt har ristat. Man får kanske däraf draga den slutsats, att Hulmkir icke var någon åtminstone ifrig kristen. Om de s. k. »korsen» på runstenarna hade kristen eller annan traditionel betydelse, torde vara ovisst.

Hulmkirs minnesmärken befinna sig alltså i en linje från söder, Lofö Selaö Öster Rekarna, till norr, Erntuna. Markim såsom ofvan nämnts.

* * *

² Sune Lindqvist: Ramsundsbron vid Sigurdsristningen.

*Hulmkirs
fäderne.*

Äldre än någon af förut omtalade runstenar äro de ristningar som tala om Viulf. I Öster Rekarna, Stenkvista s:n, ha vi en sten, L. 975, som Viulf och hans bröder Halftan (?) och Þuoti rest åt fadern, »Hultheu . . .» (?); och i Skånela s:n, Uppland, ha Vikulf och hans moder Kuriþ rest stenen L. 486 åt hans broder » . . . rf». Stenen D. I. 136 i Balingsta s:n, Uppland, har intet mer af sina runor i behåll än orden »efter Vigulf». Stenkvista-stenen tyckes vara den äldsta, de andra två ristningarna samtida, och äldre än Fastulfs öfver Hulmkair. En senare ristning i Häggeby s:n Viksjö, L. 51, talar om Vikulfs arfvingar. Likasom Hulmkirs vårdar, äro Viulfs belägna i Öster Rekarna och vid vattenstråket till Uppsala (Häggeby Balingsta): dessutom i Skånela, där anledning finnes att söka Kuriþs släkt. (Se längre fram!) Tafel. I.

* * *

*Hulmkirs
ättlingar.*

Hulmkir har själf intygat, såsom ofvan nämnts, att Hulmfast, Svarthaffe, Kunar och Sven voro hans söner. Kinluk har på Brostenen, L. 312, sagt sig vara Hulmkirs dotter och Kaus syster. Och Hulmkirs enka Sikriþ säger Hulmkir vara fader till Sukruþ, L. 984 Sundby s:n Ramsundsberget. Vi kunna våga sluta oss till att Hulmkir haft ännu fyra söner, nämligen Ernfast, Arnbiarn, Fastulf och Jurunt.

Hulmfasts dödsrunor äro ristade av Hulmkir, fadern, L. 218 Erntuna, L. 96 Dalby; af Haþintis, hustrun, L. 788 Frösthult; at Helka, Hulmfriþ, L. 386 Jerfälla — allt i Uppland — och Biurn, L. 982 Jäder, Öster Rekarna, barnen; samt af brodern Fastulf, L. 219 Erntuna. Dessutom i Sänga L. 349. Således de gamla ättargodsen, utvidgade till Frösthult. Alla dessa Hulmfasts vårdar äro från samma tid. Tid och plats öfverensstämma, och uppgifterna bekräfta hvarandra.

På samma sten som Haþintis reser öfver Hulmfast, ristar hon dödsrunorna öfver sonen Kute, L. 788 Frösthult; och på samma sten som Biurn reser öfver sin fader, ristar han äfven runor öfver sin broder Jarl, L. 982 Jäder, Öster Rekarna. Kute reser sten öfver Inkialt, broder sin, L. 707 Vekholm, äfven vid samma tid. Hulmfast och hans söner Jarl, Inkialt och Kute ha dött ungefär samtidigt kort före Hulmkir. Hulmfriþ blef gift med sin släkting Siktierf, L. 1551 Öfver Gran, Uppland.

I Salems s:n, Södermanland, ha Faste och hans broder rest stenen L. 818 åt sin fader *Biurn* »þorkiards make». På stenen

L. 199 Vaksala, Uppland, sägas Stoþe Siktiaf þorkir och Aistulf vara söner till þorkerþ. I Spånga s:n, Uppland, ha Kü och Sven ristat, L. 382, åt sin fader Birsa, som var make till Vikarþ och son till þorkarþ; och Ernfast har huggit stenen. Och på Sundby häll i samma socken, L. 376, ha Svens söner Antvit och Kirþar ristat åt sin fader. Dessa stenar förklara hvarandra. Ernfast är Hulmkirs son, runristare i släkten. Namnen Antvit Sven och Kü äro släktnamn, Aist Stoþe och Faste ingå i släktens varierande namn.² Tid och rum fullborda sannolikheten — eller vissheten — att vi här ha de sökta personerna.

Siktiaf är gift med Hulmfriþ, L. 1551 Öfver Gran, Uppland, och har dottern Koþlauk som ristat hans åminnelse i Öfver Gran; och Koþlauk har sonen þorterf, som bodde i Harvistäþ, såsom hans enka Kipa förtäljer, Husby Sjutolft, stenen L. 668, ristad af Bali. Denna sten har stått på Gidsmarken, som legat på Vigby ägor, väster om Husby Sjutolft kyrka, enligt Dybeck. Harvestad var »en gård i socknen och som blifvit inlagd under Ekolsund». (Upplands Fornminnesförenings tidskrift häft. 1.). Vigby och Harvistäþ äro vid denna tid stamgods för släkten. Ekolsund har således gamla anor. Taf. I.

I Dalby s:n., Uppland, ha vi en osäkert omnämnd sten, L. 99, som Griþur och Ulf rest åt sin fader *Jarl*. Men av stenen L. 213 i Danmark s:n, Uppland, bekräftas uppgiften: där rista Kerþar Ulf Ikülbiarn, Abiarn och Run minnet öfver sin fader Jarl, och »Arfriþ» öfver sin make. Ett skiljetecken eller en runa har stått före Arfriþ; får man antaga att det varit T, bli: namnet Tarfriþ. Tarfriþ var en samtida släkting till Jarl, syster till en Abiarn, efter hvilken således hennes son fått namnet. Dalbys alla runstenar tillhöra ätten, och af runstenarna i Danmark s:n tillhöra så många obetingadt denna släkt, att de återstående säkerligen äfven höra dit. I Dalby ha vi stenarna öfver Jarls barn, barnbarn och barnbarnsbarn. Att Hulmkir blifvit en gammal man se vi äfven däraf, att först i 5:te generationen² återkommer hans namn: Jarls sonson heter Hulmkir, Vänge s:n L. 113, Dalby s:n L. 100. I generationen därpå återkommer namnet Jarl, Vänge L. 111, Bondkyrka s:n L. 121. På så vis kontrollerar den ena uppgiften den andra.

² G. Storm: Vore Forfaedres Tro paa Sjaelevandring og deres Opkaldelse-system. Ark. f. Nord. Fil. IX.

B. Nerman: Sveriges älsta konungalängder. 1914,

Inför vår tids begrepp förvillas man af de många samtida generationerna under denna aflägsna period. Vi skola komma ihåg, att S:ta Birgitta var 13 år, då hon gifte sig; Ulf Gudmarsson var då 18 år. Drottning Margareta Valdemarsdotter var ju också ung vid sitt giftermål. Knut jarl, Eskil lagmans styfson, var konungens råd vid 18 års ålder.² I Olof den heliges saga omtalas Tore Alvesson vara 18 vintrar gammal och gift och så betydande, att det lönade sig för konung Knut att vinna honom. Lagstiftningen i vårt land har ju upprepade gånger höjt äktenskapsåldern. De slutledningar runstenarna gifva oss, är, att de ofvan hämtade exemplen från medeltiden icke voro undantag, ty de äro den gängse sedan under forntiden.²

En annan sed olik vår tids är giftermålen inom släkten. Dotter hade ej arfsrätt, då manlig arfving funnes; men hon godtgjordes med ett likbördigt gifte inom släkten, såsom släktaflorna här visa. Följderna blefvo så, att påfven år 1215 gaf förbud på allt giftermål intill 5:te led. Tafl. I.

I den norra delen af denna släkts godsområde, i Bälinge s:n L. 136, har Hulmfasts son *Inkialt* fått sin dödsruna af sonen Viki. Det gamla godset å Lofön är fortfarande i släktens ägo, och där får Vik sina runor af sönerna Þorkisl och Sikniut, L. 360. I Kungsör ristar Þorkisl L. 994 åt sina bröder Askaut och Þurkut. I Danmark s:n L. 214 ha Þurkaut och hans son Sikviþ ristat åt Sikniut. Askaut har i Grödinge s:n D. 4 Södermanland ristat åt sin morbroder eller morfader (Lofö D. II. 71) Ernfast och åt sin hustru Ulaf. Askaut har fått många runstenar och stort beröm. I Västra Ryd har en af föräldrarna, eller båda, namnen borta, rest stenen L. 323 öfver »Askut son sin en väldigt dugande kämpe». I Solna s:n ha Anunt och Þorkisl hugfäst hans minne D. II. 1. Och i Närtuna, Uppland, har Ketilfast rest stenen L. 587 »efter Askut fader sin som var i öster och i vester». Askut dog ungefär samtidigt med den äldre generationen. Ketilfasts söner heta Ernfast och Ernkaut, bekräftande släktskapen med förut nämnda Ernfast och med Askaut, Närtuna s:n L. 586. Askuts alla vårdar äro resta vid dåtidens sjöled, klart visande hvar Askut hade sin gärning, när han icke var »i öster och i vester».

² P. A. Munch: Det Norske Folks hist.

² I en diskussion i Svenska Dagbl. »Rydboholm eller Lindholmen?» säger landsarkivarien dr C. M. Kjellberg ^{29/6} 1915: »Att Gustaf Vasa ej föddes 1490 har man ansett som gifvet, ty enligt morgongåfvebrevet för Sigrid Eskilsdotter (Banér) ^{25/1} 1475 skulle Cecilia Månsdotter, Gustaf Vasas moder, varit ej mer än omkring 14 år, om kungen föddes 1490». Jfr ofvan.

I Fröslunda, Uppland, står stenen L. 746 ristad av Biurn och Kisl »efter Antvit fader sin som bodde i Herfistaþ, frände till Kirþar». Här ha vi återkommit till Ekolsund. Men hvilken Antvit, som här omtalas, kan icke bevisas. All sannolikhet talar för, att han tillhörde Hulmfasts gren, då han bodde på just det ättargods, där vi funnit många af Hulmfasts arfvingar. Af Inkialts söner är nämnd endast en, Viki; Hulmfasts alla andra söner ha många barn uppräknade. Våga vi därför antaga Antvit vara son till Inkialt komma vi åtminstone icke långt ifrån sanningen; och i alla fall bevisas att Herfistaþ var ett stamgods för släkten. Biurn och Kisl äro ofta återkommande namn i ätten. I Västra Ryd s:n, på Granhammar, ha Biurn och Stenfrif rest L. 324 efter Kisl som föll i Frekis lid. På samma ställe är ofvan nämnda sten L. 323 rest efter Askaut. Detta visar ju samhörighet mellan alla tre ristningarna. Många i släkten ha hetat Kirþar, men någon närmare frände till en Antvit vid denna tid har icke kunnat utletas. Namnet Antvit bäres af många i släkten. Kanske kan det antagande vågas, att Antvit i Herfistaþ är den Antvit som rest stenen på Hundhammar L. 817 Botkyrka s:n, Södermanland, åt sina bröder Huki och þorkisl. Då har þorkisls namn gått till Vikis son. Namnet Huk återfinnes i Hukbiurn, Lofö s:n L. 362. Stenen på Hundhammars borg säger, att Antvits broder Huke »blev död med Inkvar». Där ha vi ett årtal, 1041.

I Bälinge s:n Uppland, reser Kunilf stenen L. 160 åt sina söner Asbiarn och Kute, och i samma socken reser Antvit stenen L. 133 åt sin broder Kute. Denne yngre Kute är sannolikt den förut omtalade Kutes brorson och antagligen son till Inkialt. Det är säkerligen denne yngre Kute som stenen L. 242 är rest öfver i Tensta s:n, Uppland, af Stotbiarn och Istain, som lämna den upplysningen om Kute, att »Ketilüha hette hans hustru och Vielf. Från samma tid är ristningen i Husby Sjutolfs s:n L. 673. Vigby, där syskonen Istan Karl Tarfrif Larus och Tafse resa vårdan öfver deras broder Abiarn. Här ha vi det samma Vigby, som ofvan nämnts, invid Ekolsund, Istan ha vi på stenen L. 242 här ofvan, Tarfrif tillika med hennes son Abiarn på Danmarkstenen L. 213. I Bälinge s:n finna vi äfven den sten L. 154, som Abiarn Inkialt och Imink rest efter sin fader Abiarn L. 673. I L. 154 återkommer namnet Inkialt och visar, att vi äro på rätt spår. Stotbiarns söner äro Askil och Stoþkil, Danmark s:n L. 210. I Bälinge s:n är äfven stenen L. 150 efter Asbiarn, rest af hans barn Jurun Brüniulf och Inkifast. Tafl. I.

Den äldre Kute var son till Hulmfast och fick af Hafpintis dödsrunan på samma gång som hans fader. I Löt s:n ha sönerna Aukair och Fraikair rest två stenar, L. 690 och L. 691, öfver sin fader Kute. I Lofö s:n, L. 362, ha Ikuibiarn Vibiarn och Hukibiarn ristat efter Kuþe fader sin. Dessa stenar äro samtida och stå på ättarjorden, hvarför den olika ristningen Kute och Kuþe torde vara betydelslös. Dessutom visar namnet Vibiarn tillbaka på Viulf. I Husby Sjutolft s:n, i Vigby L. 671, resa Snibiorn och Fraikair sten åt Hiulmfast broder, och Bali ristar stenen. Där ha vi Hulmfasts namn på sonsonen. En annan sten i samma socken, L. 669, ha Halftan och Sikniut rest åt sina fäder Auþkair och Tan och åt Halftans bröder Almkar och Vibiarn. Där återkommer Loföstenens namn Vibiarn. Och först i 4:de led återfå vi nu namnet Hulmkair. Jfr. Jarls gren! Så belyser den ena stenen den andra, visande att vi måste vara på den rätta vägen. Enligt förut berörda uppkallelssystem ingår Hulmkairs namn i Aukair Fraikair Munkair Kair Kir Kar o. s. v.

Enligt L. 157 Bälunge s:n hade Halftan sönerna Sikvat och Karl, och enligt L. 79 Skogs Tible s:n hade Sikvat sönerna Vike Sikstain och Karl. Tiblestenen står i samma by, Ingla, där Hulmkir reste stenen efter Kunar. Den gamle Hulmkairs sonson Hulmkair är troligen fader till Agothi och Svarthuffihi (variationsnamn af Kute och Svarthafþe) som i den gamla släktbygden Erntuna, Uppland, rest L. 222 åt fader sin Hialmger; och samtidigt ha Sloþr och Tan rest L. 769 i Hjelstad s:n, Uppland, åt Hulmkair fader sin.

Stenen L. 743, Fröslunda, är rest åt Himink af brodern Fulke och sonen Kunimar, och ristningen säger, att Himink bodde i Vikby. I Vigby, Husby Sjutolft, äro stenarna L. 671 och L. 673 resta åt Hiulmfast af hans bröder och åt Abiarn af hans syskon. Som vi sett äro Vigby och Harfistaþ nuvarande Ekolsund, där många af Hulmfasts arfvingar således haft sin bostad. Anmärkningsvärdt är att af Dalby sockens runstenar äro tre resta på en gård som heter Viggby, L. 98, 97, 99; och i Danmark s:n heter den gård Vigby där stenen L. 213 är rest till samma Jarl.

Vi ha nu följt Hulmfasts ätt genom hela århundradet och äro framme vid 1100-talet: där är det slut med runstenarna. Vi skola nu följa ättgrenarna från Hulmkirs andre söner så långt vi kunna. Tafl. I.

Svarthafþe har dött vid samma tid som Hulmfast, och Hulmkir har ristat åt båda sönerna på samma sten, Erntuna L. 218. I Balingsta s:n, på Viks forna gårdstomt är stenen L. 91 funnen, som ristats af Olauf efter Svarthufþe fader sin och efter þorþ broder sin. Enligt tid och sedvänja är denna Olauf sannolikt Askauts hustru Ulaf, D. 4. En annan dotter till Svarthafþe, Inkfrif, har i Dalby s:n ristat åt sin broder þorþ på samma sten, L. 96, som Hulmkir rest åt Hulmfast, hvilket ju visar, att det är samma þorþ. Inkfrif har blifvit gift utanför släktens bygder, L. 582 Husby Långhundra s:n. Svarthafþe har öfverlefvat sonen Anunt och har i Skråmstad, L. 16 Vadsunda s:n, rest minnesvården öfver honom, Denne är troligen samme Anunt som tillsammans med þorkisl reste stenen D. II. 1 i Solna efter Askaut. I Håtuna s:n ha Kairvi och Kula ristat sten L. 2 öfver Anunt fader sin som var österut död med Inkvar. Här ha vi nu kommit till år 1041. Hulmkir har i Holm s:n rest L. 758 åt Svarthafþe och på samma sten låtit Kula rista åt Utr. I Skråmstad har Svarthafþe förmodligen bott (se ofvan!): där har äfven Aist rest sten efter Svarthafþe fader sin, L. 15 Haga s:n. Och i Haga s:n, L. 14, ha Fastulf Uring Kair och Hulmlauk — namnen känna vi igen — ristat åt sin fader Aist, och Fastlauk åt sin make. I Vadsunda s:n, L. 17, ha Sakse ristat åt Aist fader sin och þorgun åt sin son. Svarthafþes område är sålunda ganska koncentreradt — Haga Vadsunda Balingsta Holm Dalby socknar; Anunt är hemma i Håtuna Vaksala, L. 191.

Invid Skoklosters kyrka står stenen L. 1550, ristad af Fot och rest af Antvit och Kulaif och Kunar och Haurse och Rulaif åt þorþ fader sin. Kunlaif föll i öster med Inkvar, säger oss stenen L. 47 Ytter Gran s:n; och stenen L. 38 i Öfver Gran s:n säger, att Kunlaif var dräpen i öster med Inkvar och att Kunlaif kunde väl knarren styra: båda stenarna äro resta af Kunlaifs söner Antvit Kar Kisl Blisi och Tiarf. Kunlaifs broder Antvit har tydligen dött tidigt, då Kunlaifs äldste son fått Antvits namn. Kunlaifs söner och sonsöner ha alla fått sina minnesvårdar i Ytter Gran och Öfver Gran socknar L. 45, 46, 48, 36 och kanske Kalmar s:n L. 32, allt i Uppland. I Sko s:n ha vi stenen L. 63, som Kari och Ufaik rest åt Kunar fader sin: tid, rum och namn hänvisa till þorþs son.

Så ha vi i Tillinge s:n Uppland stenen L. 729 som Kar har rest åt sin fader Mursa, hvilken i Grekland samlat stora rikedomar åt sin arfvinge. Dr E. Brate² har visat, att Mursa är felristning

² E. Brate: Pireuslejonets runinskrift, Antikv. tidskr. 1914.

för Hursa, och att allt tyder på, att den Haursi som omtalas på lejonristningen är den Hursi som fått sin minnesvård i Tillinge. Har Rulaif varit med brodern i Grekland? D:r Brate läser på lejonet RLIF [R(u)lif?]. I Tillinge s:n vid samma by, Urlunda, som stenen L. 729, står stenen L. 730 rest af Helha öfver Hrulf sin make. Båda stenarna ha alldeles lika runslinga och båda äro ristade af Bali. Det kan antagas, att båda dessa dött unga; till den ena nämnes ingen arfving, till den andra uttryckligen endast en. Kar var släktens vanliga namn. Och Kars son heter Haursefni.

Kar är gift med Kunhilt, Bro s:n L. 315, Hillersjö s:n D. III. 11, båda i Uppland. Kunhilt är dotter till Asur och Kinluk, Bro s:n L. 316. En hennes son heter Asur, och om honom och hans bröder heter det, att »dessa äro Vikulfs arfvingar», Häggeby s:n L. 51, Viksjö. Vi ha här kommit till utgångspunkten, och då måste ledningen vara rätt. Troligen är det samme Asur som fått stenen D. 8, Öster Hanninge, Södermanland, ristad af sin fader Kair. Asurs söner ha i Häggeby s:n, Uppland, rest sin faders minnesvård, L. 53: en son heter Svarthauþfi. Kunhilts och Kars son Utrük har en son Svartink och en son Kari — bevis ständigt återkommande — D. 21, Sorunda s:n, Södermanland, Rasbo s:n L. 294, Uppland. En son till Svartink heter Sikbiarn såsom Kunhilts broder. Utrük föll i Kupvis lid.

Stenen D. I. 11 är funnen på Tång i Västra Ryd s:n, Uppland, och rest af Kir till minne af sin fader Busi och sin broder Kuruk. Busi var son till Kar och Kunhilt, L. 51. Namnet Kir återgår ju till Kar. I Fitja s:n, Uppland, är stenen L. 754, ristad af Bali, rest af Sven »åt sin fader Jufurfast på Þak, Siriþs make.» Och i Västra Ryd ha »Sikriþs söner» rest den skadade stenen L. 322. Släkten har således ägt Tång (Þah) i Västra Ryd, och det har då tillhört äfven Busis farfader Haursi. Är det möjligt att läsa på Pireuslejonet *Þah* i stället för *Uah*? Västra Ryd låg ju i »Roden» vid Mälaren.

I Funbo s:n och i Sollentuna s:n omtalas vid denna tid en Haursi: han är icke densamme som Svarthaffes sonson, och det ser icke ut som vore han af Hulmkirs ättlingar.

Kars och Kunhilts son Busi har ett ovanligt namn. Haurses broder Kunlaif hade en son Blisi. Detta namn är enastående, och det är ju möjligt att namnet varit Busi. Busis son Tuke har sin åminnelse ristad å stenarna L. 469 i Angarn s:n och L. 285 i Edsbro s:n, båda i östra Uppland, af sönerna: och Edsbrostenen säger,

att Hulmkir lät göra bro till Tukes åminnelse. Med ristningens ålder passar ingen annan Hulmkir än den gamle från västra Uppland. Att deltaga i ristningen af barnbarnens vårdar är ju hans vana, såsom vi sett. Tuke måste då vara son antingen till Blisi (Busi) eller till en onämnd Busi, son till Þorþ. I hvilketdera fallet är Hulmkir nu mycket gammal, och det veta vi förut att han blef. Tukes fader, Busi, dog på knarren, säger vården, B. 769 Stigtomta, Södermanland, der hans söner Þorþ och Tuke ristat hans åminnelse vid den gamla vattenvägen mellan Östersjön och Hjäl-maren—Mälaren. Namnet Þorþ visar härledningen. Tuke dog i Grekland, L. 469 Angarn. Alla vårdarna ligga vid sjöleden.

Svarthafþes ättegren har utvalt åt sig det centrala området af släktens besittningar. Tafl. II.

* * *

Hulmkirs runstenar i Erntuna och i Tible efter Hulmfast och Svarthafþe och efter *Kunar* äro lika hvarandra och lika stenen L. 196 i Vaksala, Vituls äng, efter *Kunar*. Vaksalastenen är ristad åt *Kunar* af hans barn Ernfríþ och Isfast och hans hustru Kilok samt af Kitulbiarn och af *Kunars* bröder Fastulf och Jurunt. Denna likhet mellan runslingorna, ättargodset i Vaksala samt namnen Fastulf och Kitulbiarn ge oss anledning att tilldela Hulmkirs son *Kunar* denna sten. Ernfríþ har kanske i Balingsta kyrka fått sin graf med täckhällen D. I. 135 där runskriften säger: »efter Ernfríþ och Fruk . . . och Sihriþ». Kitulbiarn var *Kunars* brorson. Tafl. III.

* * *

Fastulf, *Kunars* broder, har i Erntuna s:n L. 219, Fjuckby, ristat åt Hulmfast, och hans hustru Runarvi åt sin fader Aslak. Fastulf och Runarvi blefvo Aslaks arfvingar, då Runarvi således ingen bror hade. Deras söners namn Aosulf och Kair, L. 81 Ålands s:n, visa hvart de höra. Tafl. III.

* * *

Furunts identitet har icke kunnat fastställas: så många heta Jurunt, och släktledningen för icke till något resultat. Tafl. III.

* * *

Ku (Kiau Kau Kui) nämnes på Brostenen, L. 312, som Kinlucks broder, Hulmkirs son. De enda säkra minnesmärken han lämnat är vid Rosersberg i Uppland, Norrsunda s:n. I Rosersbergs trädgård är stenen L. 532, där Kui ristat efter Lafse, sin son. I Rosersbergs park är stenen L. 533, skadad, efter Biarn son. I Rosersbergs djurgård är stenen L. 535 af Kitilvi efter Ketil fader sin. I Skånela s:n till hvilken Norrsunda är annex, finnes stenen L. 489, hvars ristning dock är äldre än Rosersbergsstenarna, och denna sten är rest af makarna Kiau och Kitilvi efter Justin Anunt och Biurn. Äfven stenen L. 485 i Skånela talar om bröderna Justin Jurunt och Biurn, och den ristningen är äfven äldre än Rosersbergstenarna. Hvad som framgår af Kuis stenar är, att äfven Rosersberg var ett storgods vid denna tid. I Danmark s:n L. 212 ha Lafses söner ristat åt sin fader. I Danmark s:n återfinnes den ena efter den andra af Hulmkirs ättegrenar. Tafl. III.

* * *

På Lofön har Afriþ, såsom nämnts, rest sten åt »Svarthauþe och åt *Irnfast* sina söner och åt Askaut», D. II. 71. Af stenen D. 4 i Grödinge s:n veta vi, att Irnfast var »mor . . .» (-broder eller -fader) till Askaut, som således var barnbarn till Afriþ. När Irnfast var broder till Svarthauþe, och hans runsten rest på Lofön, få vi väl anse Irnfast vara Hulmkirs son. Som namnen i allmänhet, skrives äfven Irnfast olika på runstenarna — Ernfastr, Arfastr, Arvatr, Ernvittr, Irefatur, Airnfastr. I Erntuna, släktbygden, ha Katilborn och Fasta rest stenen L. 224 åt fader sin »Irefatur»; i Vaksala har Hulma (Hulma?) rest L. 193, ristad af Ubir, åt Kitilbiarn fader sin. Där ha vi samma Kitulbiarn som i Vaksala deltog i minnesvården åt Kunar, L. 196. I Vittinge s:n västra Uppland har »Ernvittr» rest L. 776 åt sin son Biarkir och Inkebiarn åt sin fader (Biarkir). Biarkirs söner, Joker Fastkir Aurik, ha rest stenen D. I. 150, Skogs Tible, åt Borker fader sin fräcke, och »sjelf högg Urik efter sin fader dessa runor». Härmed äro alla runstenarna i Tible bevisade tillhöra Hulmkirs ättlingar. Namnet Urink, Aurink, återgår till Borkers systerson, Holm s:n L. 756, Arinka, D. 155, Skeptuna, Uppland. Borkers son Joker har sönerna Ernfast och Aist, såsom två stenar i Balingsta s:n, L. 86, utvisa, därmed bekräftande samhörigheten med Biarkirs fader Ernfast.

Hulmkirs son Ernfast lefde länge. Ernfast och hans söner ha haft sin bostad i släktens nordvästra besittningar. Men öfver

hela släktområdet har Ernfäst haft sin verksamhet som runristare.
 Tafl. III.

* * *

I Boglösa s:n, västra Uppland, har Arnfast rest stenen L. 684 åt *Arnbiorn* broder sin. Vi våga sluta oss till, att, emedan Ernfäst var son till Hulmkir, och Arnbiorn var broder till Ernfäst, så var Arnbiorn son till Hulmkir. På L. 332 Adelsö s:n läses, att Ufaik och . . . Þborn rest stenen åt Ernbiorn fader sin. Är » . . . Þborn » = Viþbiorn, ha vi väl samma Arnbiorn, efter hvilken stenen L. 790, Altuna s:n Dräfle, är rest af Viþbiorn Kaulunk Erinkar och Nase åt Arinbiun fader sin »snalan». Här ha vi samma namn Erinkar som Aurinkr, Urinkr, Ernfästs sonsons. Altuna och Vittinge äro yttersta västern af ättens jordbesittning. Denne Arinbiorn är förmodligen den samme som runristaren Arinbiorn: därpå tyder äfven beteckningen »snalan». Runristaren Arinbiorn har sin verksamhet, säger Professor O. von Friesen, i Upplands »södra del från Skolandet i norr till nedemot Stockholm — mest på västra sidan om segelleden mellan denna stad och Uppsala». Detta är just släktens centrala område. Det starkt degenererade, som Professor von Friesen talar om i Arinbiorns ornamentik, slår väl in på Dräflerstenen och väcker undran, om denna bildristning månne vara utförd af Arinbiorn själf, och runorna sedan ritade af de efterlevande. Det ser ut som vore runstensristning en modern konst den tiden, en färdighet som tillhörde den högre bildningen.

Professor G. Stephens har väckt uppmärksamheten på, att ristningen på Dräflerstenen föreställer en del af Sigurdsagan. Det har antagits enhälligt, att dessa Sigurdsristningar — Ramsundsberget, Gökstenen, Dräflerstenen — voro ristade till åminnelse af personer som ansågo sig härstamma från Sigurd Fafnisbane. Professor Schück har sedan framställt den åsikten, att våra Sigurdsristningar äro efterbildningar af engelska tapeter. Det ena hindrar ju icke det andra. En (engelsk) taffla öfver Sigurdssagan kan ju ha ansetts vara en lämplig illustration öfver Sigurdsättlingen.¹ De isländska sagorna omtala flere personer som ansågo sig härstamma från Sigurd Fafnisbane; och dessa alla leda sin härstamning genom Aslög, Sigurds dotter, och hennes söner. Traditionen räknar ju Aslögs son Björn till Sveriges konungar.

¹ Äfven andra sagor voro kända i Norden.

Vi ha å Dräflestenen öfver Hulmkirs son återfunnit samma saga som på Ramsundsberget hugfäste Hulmkirs minne. Dessa tvenne ristningar äro icke afbildningar af hvarandra eller af någon gemensam förebild: de framställa olika scener ur sagan. Men båda taflorna ha det gemensamt, att de afbilda åtkomsten af skatten, begynnelsen till släktens rikedomar. Detta talar väl ett starkt och tydligt språk, illustreradt af här ofvan utvisade jordbesittningar. Ingen tvekan kan vara om afsikten med våra Sigurdstenar. Tafl. III.

* * *

Sikriþ var familjens stolthet — Hulmkir, »Sukruþs fader», Kinluk, »Sukruþs syster», »Jufurfast på Þah Siriþs make» — men om henne veta vi minst. Sven reser stenen i Fitja s:n L. 754 och i Hillersjö s:n L. 341 åt Jufurfast på Tång sin fader, Siriþs make. I Västra Ryd står stenen L. 322, ristad af »bröderna . . . ulbiarn Kui Hulfr (eller Kuihulfr), Siriþs söner»: det är allt som finnes kvar af ristningen. I Vaksala s:n är en skadad sten, ristad af Ubir, D. I. 181, rest af Sikriþ åt en frände — namnet förstördt — och där säges det om Sikriþ, att »henne egde I(?)rik hu . . .». Får man läsa »ati rirk» = ati Irikr, så ha vi kanske förklaringen på familjens återopande af släktskapen med henne: konungens gemål? Vi hade ju, enligt Adam af Bremen, vid denna tid tvenne konungar Erik som kämpade mot hvarandra och dödade hvarandra. Troligen är det denna Sikriþ som fått sin graf i Balingsta kyrka under täckhällen, D. I. 135, med det återstående af runristningen . . . »efter Irnfriþ och Fruk . . . och Sihriþ». Tafl. III.

* * *

Nu återkomma vi till samma sten som vi började med, L. 312 Bro s:n vid Mälaren och till *Kinluk* Hulmkirs dotter. Vid Härnevi i samma socken står stenen L. 316, rest af Abiurn och Sikbiarn och Kunhilt efter fadern Asur. Samma ristning säger att en annan sten är rest efter maken Asur. Och den stenen är ju L. 312. Asur har äfven fått en minnesvärd i Danmark s:n L. 207, af Kinluks släktingar Þurstain och Viki. I Ekerö s:n, Staf-sund, är stenen L. 359 rest af Asur efter sin svåger . . . u . . . i Viki. Och i Östra Ryd s:n har Asur rest L. 639 efter Kune sin svåger som var »Kuplauks broder». Att Kinlauk kan skrivas Kup-lauk är väl sannolikt, men om Kunar kallades Kune är väl snarare

osannolikt: dock passar tiden och benämningarna svåger, broder. Östra Ryd ligger öster om Stockholm, men vid kusten, där Asur som vikingavard hade sin ständiga färd, förutsatt att Mälarens östliga utlopp var farbart. Det ena väger mot det andra. Stafunds och Bros stenar ligga midt för inloppet till Mälaren framför Södertelge och visa, att här var vikingavarden förlagd, och här måste inloppet vara.

Kunhilt var, som det förut visats, gift med Kar, Haurse son (tafl. II.), och hennes son Haursefne har sin minnesvård, L. 315, i Bro s:n, Härnevi, bredvid L. 316.

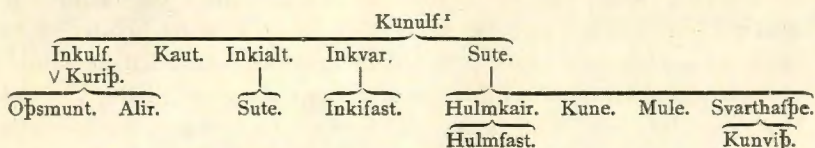
I Bondkyrka s:n, Uppland, är häll L. 122 ristad af Sikviþ »Kinlauhs son». Sannolikt är denna Kinlah Hulmkirs dotter. Tafl. III.

Härmed är allt framställt som vi kunnat leta ur runstenarna om Hulmkir och hans ättlingar. Vi ha hunnit genom ett århundrade, till 1100-talet, och där är runstenarnas tid slut.

* * *

Namnen Hulmkir och Svarthafþe förekomma, utom på här ofvan omtalade personer, endast i ytterligare en familj — inom området Lena Angarn Vallentuna Hammarby Alsike. I denna östra gren af säkerligen samma släkt finnas en Hulmkir och en Svarthafþe, båda från en yngre generation. Släktleden se ut så:

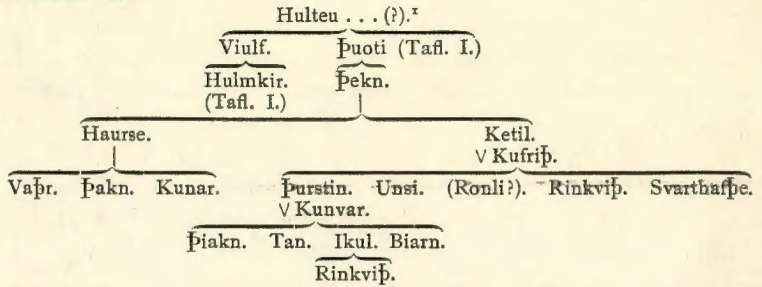
*Hulmkirs
släktingar.*

Det är möjligt att denna gren har utgått från Funboätten. I Funboätten finnas en Svarthafþe och en Haurse. Denna Haurse är samtida med den västra Haurse; Svarthafþe är en generation yngre än Hulmkirs son. I Funbo s:n är stenen L. 307 rest efter þvatr. Det namnet hänvisar till Viulfs broder þuoti som rest stenen L. 975 i Stenkvista s:n. Af Funbos 12 runstenar leda 7 stenar obestriddigen genom denna ätt.

¹ L. 202, 203, 567, 568, 232, 424, 107, 474², D. II. 100.

Lederna äro:

Asr var Hulmkirs broder. I Hammarby s:n i Öster Rekarne har Aolvitr rest sten åt Aisi fader sin. På Rekarne's diftongrika språk igenkännas här väl sannolikt namnen Hulmviþr och Asr? Då ha vi den Hulmviþ som i Kjula satt stenen L. 980 åt sin son som var faren med Inkvar — således omkring år 1041 — och själf har Hulmviþ kort därefter fått den präktiga grafhällen i Sundby kyrka, D. 9, af sina söner Hane och Sikviþ och sin hustru Kuriþ. Denna ätt ligger för oss egendomligt klar genom sina sista medlemmar. Kuriþ är dotter till en Vifast och har tillsammans med sina bröder Sikviþ och Sikfast i Bro s:n, Bro härad, rest sten L. 318 åt faderns minne. Kuriþ är gift med Hulmviþ i Öster Rekarne och har sönerna Hane och Sikviþ — Sikviþ uppkallad efter hennes broder, som således är död.² Tvärs öfver segelleden från Bro ligger Jerfälla s:n, och där på gården Hansta restes stenen L. 2011 till minne efter Inka's söner: inskriften säger, att Inka kom till arf efter dem, och de bröder kommo till arf efter Hane. Så är det tillagdt utanför runslingan: »Kiaþar och hans broder (eller bröder?) de dogo i Grekland». Vid motsatta stranden af sundet är den stora Hillersjöristningen uthuggen i en berghäll, L. 2009. Den omtalar, att Kairmunt fick Kairlauk i hennes ungdom: de fingo en son, Kairmunt drunknade, och sonen dog. Så blef Kairlauk gift med Kuþrik (?). Af deras barn lefde endast en dotter, Inka. Inka blef gift med Raknfast i Snutastaþ; så vardt han död och deras son sedan; så fick modern ärfva sonen. Sedan gifte hon sig med Airik, och så vardt hon död. Då ärfde Kairlauk Inka sin dotter. I Snotestad, Markim s:n östra Uppland, har Inka rest tvenne stenar åt Raknfast, sin make, L. 497 och L. 498, samt ristat å berghäll, L. 496, att Raknfast ensam ägde hela Snutastaþ efter Sikfast sin fader. En af stenarna omtalar, att Raknfast var

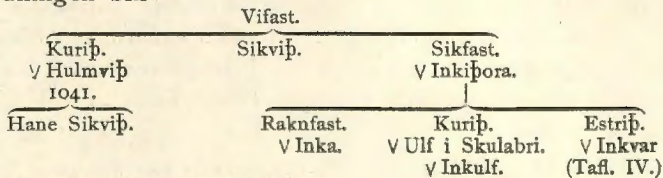
¹ L. 975, 307, 303, 305, 304, 300, 308, 661, 549, 309.

² Jfr S. Lindqvist: Ramsundsbron.

broder till Kuriþ och Estriþ. Inka har rest ännu en sten i samma socken, L. 2010, åt Raknfast, där hon säger, att han ärfde sitt barn. Då L. 2010 omtalar att Raknfast ärfde sitt barn, och L. 2009 säger, att först vardt Raknfast död och sonen sedan, så ha Raknfast och Inka haft två barn, och Hanstastenen, L. 2011, börjar ju också ristningen med »Dessa märken äro gjorda efter Inkas söner». Då sönerns namn ej nämnas, torde man få antaga att barnen varit minderåriga, och då åsyftas de kanske uti minnesrunorna å Viby runhäll L. 391, i Sollentuna s:n, som Inka ristat »efter sina två söner», och åt hvilkas minne Inkiþora gjorde bro — »stort märke för dådlös (?) man». I Solna s:n har Inkiþora rest sten efter sin son Raknfast. Man kunde ju tänka att »Kiaþar och hans broder», L. 2011, voro Inkas söner; men det är icke troligt, att inskriften menat dem, ty det stämmer icke öfverens att ha hunnit komma till Grekland och ändå icke fått något namn på runstenarna. Skansens Hanstasten säger, att Kiaþar och Jorunt reste sten efter sina systersöner Irnmunt och Inkimunt: och detta har satts i samband med Inkas söner. För det första säges ingestädes hvad Inkas söner hette. För det andra säger icke Skansens Hanstasten, att »systemen» heter Inka. Och för det tredje säges uttryckligen å L. 2009 att Inka icke hade någon broder. Alltså har denna »Skansens Hanstasten» alls intet med Raknfasts hustru och söner att göra.

Den sannolikaste förklaringen synes vara, att L. 2011 talar om, att Hane var broder till Kiaþar, tidigare död. Nu blir upplysningen denna: Vifast har sönerna Sikviþ och Sikfast samt dottern Kuriþ, gift med Hulmviþ. Sikviþ dör, ärfves af Sikfast, den ende brodern: syster är arflös, där broder finnes. Hulmviþ ärfves af sönerna Hane och Sikviþ. Ha Hane och Sikviþ dött ogifta före Kuriþ, har Kuriþ ärfvt sina barn. Och Kuriþ ärfves af sin enda kvarlevande broder, Sikfast. Sikfast har två döttrar och en son, Raknfast: sonen ärfver alltså hela Sikfasts förmögenhet, »hela byn» Snutastaþ, och så äro Inkas söner Hanes arfvingar som alltså fått både Hansta och Hanes grekiska guld.

Släktledningen blir:

Stenarna: L. 449, 450, 414, 415, 567, 393.

2—160576. *Personhistorisk tidskrift* 1916.

Stenen L. 318 i Bro s:n gör det sannolikt, att Vifast hörde till Kinluks släkt. Det i hvarje släktled återkommande namnet Kuriþ visar måhända till en föregående Kuriþ, moder till Viulf och hans bröder, Skånela s:n L. 486. I så fall skulle Vifast vara son till sistnämnda Kuriþ och sålunda tillhöra Hulmkirs ätt?

* * *

Vi ha sett, att Asr Hulmkirs broder har sin minnesvård i Öster Rekarne, rest af son; och själf har Asr rest sten i närheten, i Vallby s:n: här är den gamla ättarjorden. Ha vi måhända ännu en sten i samma bygd förbunden med hans minne? Det tillvrängda diftongöfversvallande namnet ristadt på Gökstenen i Härad s:n Södermanland, skulle det kunna föreställa namnet Aisi...? Då skulle vi här ha den tredje Sigurdsstenen inom släkten, och därmed alla *egentliga* Sigurdsristningar² i Sverige. Det ser ut som vore Gökstenens ristning en i *minnet* gjord underhållig kopia af mästerverket vid Ramsundet och talar således för att vara yngre än Ramsundsristningen. Dessa Sigurdsristningar skulle, om här är rätt uppfattadt, vara ungefär samtida, med Ramsundsristningen såsom äldst.

* * *

Runbyätten.

Estriþ i Snutastaþ, Sikfasts dotter, blef gift med Inkvar i Ed i hans sista gifte. Det har icke varit möjligt att upptäcka andra beröringspunkter med Hulmkirs ätt. Likväl må det tillåtas att framlägga Inkvars ättartafla, som delvis förut är känd och som för öfrigt är alldeles klar och oemotsäglich.

I Orkesta s:n, östra Uppland, har Inkvar rest stenen L. 504 åt sin fader Kalf och åt sin broder Ikul. I Orkesta är äfven stenen L. 505 rest åt Kalf. I Orkesta, i Granby, fick Kalfs broder sin minnesvård L. 499 rest af þurstin och Raknfríþ åt »Biurn i Kranbi», därför att han var Kalfs broder. Biurn hade troligen inga barn, ty i Husby Erlinghundra s:n reser han stenen L. 543 »efter sig själf» Biarn Finviþarson. I Ed s:n i kyrkbyn har Inkvar rest stenen D. II. 45 åt sin moder »Ba . . .», hvilket säkerligen är Ra . . . (Raknfríþ). Samtidig är den sten, D. II. 50, som »Finviþ Raknfríþs son» reste i samma socken i Runby. Häraf finna vi, att Biarn var son

² Hit räknas då icke de »Sigurdsristningar» som lika gärna kunna föreställa hvem som helst.

till Finviþ; och Biarn var broder till Kalf. Alltså är Kalf son till Finviþ; och Finviþs namn återkommer hos Kalfs ättlingar gång efter gång. Kalf öfverleffes af sin hustru Raknfriþ, som gifter sig med þurstin, och de båda makarna resa stenen L. 499 åt »Kalfs broder».

Kalfs och Raknfriþs söner äro Finviþ, Inkvar och Ikul. Ikul dör tidigt, L. 504. Finviþ har enligt ristningen å Nora berg, L. 662, i Danderyd s:n, sönerna Biurn och Ulaif; och enligt ristningen å Berga häll, L. 507, i Orkesta s:n, sönerna Hemink Sialfe och Johan. Biurn säger å ristningen efter Ulaif, L. 662, att »byn» (gården) Ilhiastaþ är Finviþarsönernas odal och ättargods. Och å minnesristningen efter Finviþ, L. 507, säga sönerna, att Finviþ ägde ensam hela Fors. Denna ristning å Berga häll lyder: »Hemink och Sialfi och Johan de bröder låta hugga ristningen efter fader sin Finviþ och efter Varkas och efter Raknfriþ och efter sin moder och åt Inkikerþ och åt Kalf och åt Kiarþar och . . . han ägde ensam hela Fors. De voro fränder». Varkas Inkikerþ och Kiarþar ha icke kunnat identifieras. Kalf är farfadern, Raknfriþ farmodern; modern är Raknhilt, L. 400 Ed s:n. Sistnämnda sten talar om Heminks son Raknfast: därmed är århundradet slut. Elgestad ligger i Husby Erlinghundra s:n $3\frac{1}{2}$ mantal, enligt Upplands Fornminnesf. tidskr.; Granby, $1\frac{1}{2}$ mantal finnes i Orkesta s:n U. F. tidskr.

Inkvar har sannolikt varit bosatt i Ed s:n. Där har hans son Raknvalt ristat runorna L. 397 efter sin moder Fastvi, som »dog i Ed». Hon var dotter till Onim i Barustaþ, L. 503. Bårrestad ligger i Orkesta och Skeptuna socknar, $1\frac{7}{8}$ mantal (U. F. tidskr.). Raknvalt hade i Grekland varit befälhafvare för kejsarens livvakt, L. 397, samma förtroendepost som Harald härdråde haft. Raknvalts bröder voro Hemink och Jarlabanke. Raknvalt dog samtidigt med fadern, och Inkvars hustru Estriþ ristar i Skånela, L. 437, runorna efter maken och styfsonen. Samtidigt reser hon på samma ställe stenen L. 436 i sönerns namn öfver Inkvar och Raknvalt: Jarlabanke tyckes vara minderårig, ty hon sätter sina egna söner Sikviþ och Inkvar före honom. Att Sikviþ var Estriþs son visas, utom af denna styfmoderlighet, äfven af hans namn efter Estriþs farbroder Sikviþ. Estriþs son Inkvar dog snart. Hon öfverlefde äfven sin son Inkifast. Å runhällen L. 650 i Täby s:n är Inkifasts minne ristadt af hans hustru Jorun och af Hemink och Jarlabanke; Estriþ ristar efter sin son Inkvar. Men i Sollentuna s:n ristar Estriþ D. II. 43 efter sina söner Inkifast och Inkvar på samma

sten där Hemink och Jarlabanke tala om vägar som de brutit och broar som de byggt efter sin fader. Af alla Inkvards söner lefde nu endast Hemink och Jarlabanke. Hemink deltar i goda gärningar till sin faders ära och salighet, men annars nämnes hans namn icke: ingen sten finnes efter honom. Jarlabanke äger *ensam* hela hundaret. Har Hemink gifvit sig i kyrkans tjenst? kommande led göra detta troligt. Jarlabanke har rest tre stenar efter sin fader och sina bröder, i Skånela, Sollentuna och Täby socknar; en sten, i Täby s:n, efter sin son Svain; och åtta stenar efter sig själf, medan han lefde: dessa äro i Vallentuna, Danderyd, Fresta och Täby socknar.

Jarlabanke blef icke gammal: en skadad sten i Täby s:n, D. II. 18, ser ut att vara ristad åt honom, och säger, att han dog i Grekland. I Täby har Ubir ristat den sten, L. 648, som rests åt Jarlabanke af hans hustru Ketilauk och hans son Inkifast, som där äfven ristat åt sin son Jorunt. Jarlabankes föregående hustru hette Fastvi, L. 646. Förut hade Inkifast förlorat sonen Inkvar, L. 484 Skånela: de kvarlevande barnen äro Jarl, Kunir, Inkimar och Kitilvar. Inkimar var gift med Inkriþ, som rest stenen i Runby, Ed s:n L. 398, efter honom och sönerna Tan och Banke: »de egde sin bostad i Runby». Härmed äro vi framme vid 1100-talet.

Att Runby hörde till ätten ha vi sett förut; och att vid ingången till 1100-talet Jarlabankes sonson med söner ägde ättargodset, se vi här. Hundra år därefter, när historiens ljus börjar uppgå öfver vårt land, då finnes ännu »Runbyätten», och där lefver det gamla ättnamnet Finviþ. Och Jarlabankes ättlingar täfla om konungakronan. Tafl. IV.

D:r E. Ekhoff har i Fornvännen 1906, häft. I. framlagt en undersökning af ärkebiskop Jarlers grafhvalf i Mariakyrkan i Sigtuna. På grund af att Vallentuna-kalendariet särskildt omnämner ärkebiskop Jarlers släkt, framställer D:r Ekhoff den gissningen, att Jarler skulle vara af Jarlabankes ätt. Det antagandet vinner ju i styrka, då vi se att Jarlabankes sonson heter Jarl. Ärkebiskop Jarler dog 1255. Ännu en bekräftelse på ärkebiskopens härstamning från Jarlabanke är, att ärkebiskop Peter Filipsson fick sin lägerstad hos sin frände. D:r C. M. Kjellberg har i Historisk tidskr. 1888 häft. 4 framhållit ärkebiskop Peter Filipsson vara son till Filip Finviþsson i Runby. Vi ha sett, att Runbyätten just var Jarlabankes ätt och att, då runstenstiden slutar innehades Runby af Jarlabankes sonson. Då är det förklarligt, att rum bereddes hos ärkebiskop Jarler att mottaga ärkebiskop Peter, 1341.

II.

Det har anmärkts, att så få runstenar äro resta kring det östra inloppet till Stockholm. Så många flere äro runstenarna i Södermanlands forna skärgård och i Södertelges omgifningar åt alla väderstreck. Detta är ju ingalunda förvånande, då hela östra Södermanland på 1000-talet var en skärgård lika som Mälarens öar. Då dessa skär ej erbjödo så tryggad bostad som inåt landet, ha vi ej att vänta här andra åbor än fiskare. Men det var här, som fienden, sjöröfvarna, uppsöktes och utmotades, här sjöslagen stodo, och här många runstenar restes åt de fallna. Att det var vid inloppet till Södertelge som så många drabbningar hållits, så många runstenar rests, visar att det var hufvudsakligen detta inlopp det gällde att försvara. Af Södermanlands alla vattenvägar var Södertelgevägen den viktigaste¹, såsom ledande rakt till Birka, Sigtuna, Uppsala och genom nuvarande Mälaren in i hela Svea land, och kanske den enda farbara vägen för större »skepp». Mälaren blir således en hamn, och för den tidens båtar en den ypperligaste hamn, som därtill är det effektivaste försvar för den där bakom liggande bygden med sina kulturcentra. Vi få sålunda med Adam af Bremen betrakta Mälaren med östra Södermanland såsom en skärgård i Östersjön, en åt norr gående bukt af det baltiska hafvet.

Borgar och fästen vaktade inloppet förbi Södertelge. Midt framför Telge låg handelsstaden Birka centralt för handel utomskärs och inomskärs. Vikingavarden hade sitt hufvudkvarter vid Bro på fastlandet, såsom vi sett, midt framför inloppet: äfven på Ekerö, än närmare Telge, ha vi märken efter hans vistelse. Skild genom ett smalt sund ifrån Birkas ö ligger Adelsön, rakt öfver den öppna fjärden framför Telge. Adelsön har så långt historien när varit kungsgård d. v. s. tillhört kronan: ett minne däraf är namnet Hofgården. På Hofgården står runstenen L. 133, rest å konungens uppdrag af Toli »bryte i roden.»² Bryte är ämbetsman, befälhafvare; roden är kusten och skärgården, eller, egentligen, den tjänst till flottan som skärgården utrustar: således flottan själf. »Fjädrunda lands rodh» och »Attundalands rodh» äro i Mälaren. Befälhafvare för krigsmakten till sjös, stationerad på Hofgården på Adelsön midt framför själfva ingången till Svea rike, i omedelbar närhet till vikingavarden, det skulle på vår tids språk kallas befälhafvande amiral. Och där han är stationerad, där är flottan

¹ Se R. Elander: Innebörden af Stockholms läge vid tiden för stadens uppkomst. Ymer 1914 h. 3. F. de Brun: Agnafit och Sotaskär. 1915.

² O. von Friesen: Upplands runstenar. 1913.

förlagd. Denne bryte är kanske samma Toli som i yngre dagar på stenen L. 220 i Erntuna kallas »sturimaþr», skeppshöfding.

Vi måste här draga den slutsatsen, att »flottans station» var under 1000-talet i Mälaren.

Det talas om »kunungx bryti» och om »jarls bryti i roþzs bo»: det sista skulle betyda »förvaltaren å en gård vid kusten (i roden) hvilket bo förlänats åt jarlen såsom rodens eller ledungens chef».¹ Vi kunna icke i bryten å Adelsön se en jarlens tjänsteman: jarl förekommer icke vid denna tid i Svea land; konungen ger Toli direkt sitt uppdrag, där är ingen mellanhand. Här är bryten »rodens eller ledungens chef». Männe icke äfven Bro var kronans egendom, upplåten som boställe eller förlåning åt vikingavarden? 1286 var Bro kungsgård. Professor von Friesen daterar Hofgårdsristningen å Adelsön till 1060-talet.² Ett tjugotal år förut restes en annan runsten på Adelsön, L. 331, af Askil efter sin fader. Att stenen rests på Adelsön, kronans mark (flottans station?), väcker ju vår gissning, att ristaren var i rodens tjänst. Vår förmodan styrkes af, att en man med samma namn, Askil, vid samma tid, ristade en sten, L. 731, i alldeles samma stil, i Svingarn s:n i Mälarens nordvästra hörn. Den stenen är rest åt Banke, som styrde österut med egna skepp i Inkvars lid. Benämningen Inkvars lid låter icke som ett enskildt vikingaäfventyr. Namnet tyder på en planmässig ledung och ger oss rätt att föreställa oss den såsom ett krigståg österut med Svea rikets flotta. I den uppfattningen styrkas vi af Askil såsom bryte i roden hedrande den stupade sjöhjälten. Det ena bekräftar det andra äfven här. Inkvars sista tåg torde vara 1041. Det är förvånande så få af våra stormän som deltagit i eller åtminstone som fallit i Inkvars lid. Af Hulm-kirs talrika släkt är det endast hans sonson Anunt, Huke och Kunlaif samt Hulmviþs son, hvilka på runstenarna omtalas såsom döda ute med Inkvar. En tid efter Inkvars tåg var en stor ofred i vårt land. Stort manfall har varit vid 1050-talet. Adam af Bremens uppgift, att efter konung Stenkils död de flesta af landets stormän stupade i de inbördes fejderna, passar in med runstenarnas vittnesbörd; men tiden öfverensstämmer icke. Konung Stenkil dog 1066. Det stora manfall som runstenarna bära vittne om måste gälla tiden efter Anunt Jakobs död. Och därom tiger historien. Eller kanske Adam tillämpat berättelserna till den sista orostiden, efter Stenkils död.

¹ H. Schück: Uppsala öd. 1914.

² Upplands runstenar.

III.

En blick på kartan visar oss, att de Hulmkirska besittningarna äro utvalda på Upplands bördigaste lerslätter. Arvet skiftades icke mellan barnen, det förblef gemensam egendom. Det är omöjligt, att en så talrik släkt med så vidsträckt egendom, med så stora rikedomar, ej skulle på ett afgörande sätt ingripit i förhållandena under dessa oroliga tider. Ej heller är det möjligt, att denna ätt spårlöst försvunnit.

Vi ha sett att bygden i Rekarne och på Selaön gåfvo de äldsta vittnesbördnen om Hulmkirs ätt, och att släkten fortfarande bibehållit bygden. Än flere runstensristningar, som troligen höra hit, finnas i dessa trakter, men äro ej upptagna i denna öfversikt, då sammanhanget ej kan bevisas. Det vissa är, att bygden omkring Eskilstuna hörde till släkten. Vi öfverraskas af att under 1160-talet finna Birger Brosa som Eskilstuna kyrkas patronus.¹

I Sko s:n känna vi stenen L. 1550 efter Hulmkirs sonson: omkring år 1225 eges Sko af en folkunge² och hans son Holmger; år 1260 har folkungen Karl Ulfsson jord därstädes.

Vi veta hur trofast jord och namn bibehållits inom släkterna intill senaste tider, och detta än mer ju längre tillbaka i tiden vi gå.³

Ett så stort jordområde som det Hulmkirska har haft de säkraste förutsättningar att bibehållas inom släkten, och ägarne ha naturligtvis ej kunnat tillåta främlingar att slå sig ned på deras jord. Men en sådan stat i staten kunde ej tålas af en målmedveten härskare. Och efter midten af 1200-talet se vi Hulmkirs alla stolta besittningar lagda under en mängd konungens fogdar, hvar i sitt Husaby. Professor Schück⁴ visar att »husaby var benämningen på den kungsgård, där konungens ombud satt; och genom dessa husabyar se vi hvad som hört till Uppsala öd. Vi få då se, att det är just i de Hulmkirska besittningarna som Husabyarna ligga tätast: i de Hulmkirska hufvudbygderna — Rekarne, Selebo, Trögd, Habo, Hagunda, Norunda, Arlengia hundare — har hvarje hundare 2 eller 3 Husabyar. I alla de andra hundare som ägts af Hulmkirska ätten är 1 Husaby i hvarje hundare. Där årtal finnas äro de inom sista fjärdedelen af 1200-talet och första fjärdedelen af 1300-talet. Den del af Uppland, som Hulmkirska ätten icke ägt, har ingen Husaby, eller ock Husabyar omnämnda

¹ S. Lindqvist: Ramsundsbron.

² Sveriges Riksvapen. Personhist. tidskr. 1914 h. 3.

³ Se O. Lundberg och A. Grape: Byar och bönder i Alunda för 600 år sedan. Upplands Fornminnesf. tidskr. 1913.

⁴ H. Schück: Uppsala öd. 1914.

från senare tid. Det är år 1314¹ som Upplands hundare första gången uppräknas. Professor Schück² säger om dessa brytarnas husabyar och kronogods: »och nästan allt detta förskingrades under perioden 1250—1350». När blefvo dessa Hulmkirska gods kronogods? någon gång mellan 1100 och 1250-talet. Historien talar här ett tydligt språk. Vid Olustra, ett gods i Rekarna, i den Hulmkirska ättens äldsta stambygd, utkämpades år 1229 den strid som tog kronan från Erik Eriksson och gaf den åt Knut länge. Men år 1234 stod slaget vid Sparrsätra i södra Uppland, äfven det i Hulmkirska området, då konung Erik vann öfver »folkunga roten». Och vid Hervadsbro, ej långt därifrån i Västmanland, gjorde Birger jarl år 1251 så slut på denna »starka vällugha slekt», att, såsom rimkrönikan säger, de fingo »tha swa ilt affslagh the koffrado sik ey än i dagh». Så synes det ha gått öfver Hulmkirs ätt.

Namnen på några i denna folkungarote känna vi. Knut och hans son Holmger ägde Sko. Karl Ulfsson likaledes. På Gröneborg, nära Enköping, satt Joar (Ivar) Blå. Fånö i Trögd ägdes 1250—1350 af »Blåätten» — Karl Tjalfesson och hans ättlingar: ännu år 1311 var hans sonson Folke Jonsson ägare till »Husaby-Trögh» (Kungshusby, där Fånö ligger). Det ser ut som om Fånö-ätten utslocknat med Folke Jonssons son: denne ärfdes af folkungar.³ Alla dessa gods hade tillhört Hulmkirska ätten.

Många af Birger Brosas ättlingar buro namnet Holmger.

Hulmkirska släktens »svarthufvud» fortlefde sannolikt i ätten »Blå» (svart). Vi ha äfven en kung som har kallats med det namnet i en af konungalängderna,³ »Sverkerus Blafot»: namnet Sverker för tanken till sammansättningarna med »svart». Vi ha ytterligare en »svart» konung, Magnus »kittelbotaren». Dessa allt emellanåt uppdykande »svartinkar» röja sannolikt en utländsk härkomst.

* * *

Nog ser det ut som vore det folkungarne som på de Hulmkirska stenarna ristat sin åminnelse.

¹ H. Schück: Uppsala öd. 1914.

² C. M. Kjellberg: Historisk tidskr. 1888 h. 4.

³ Script. rer. Suec.

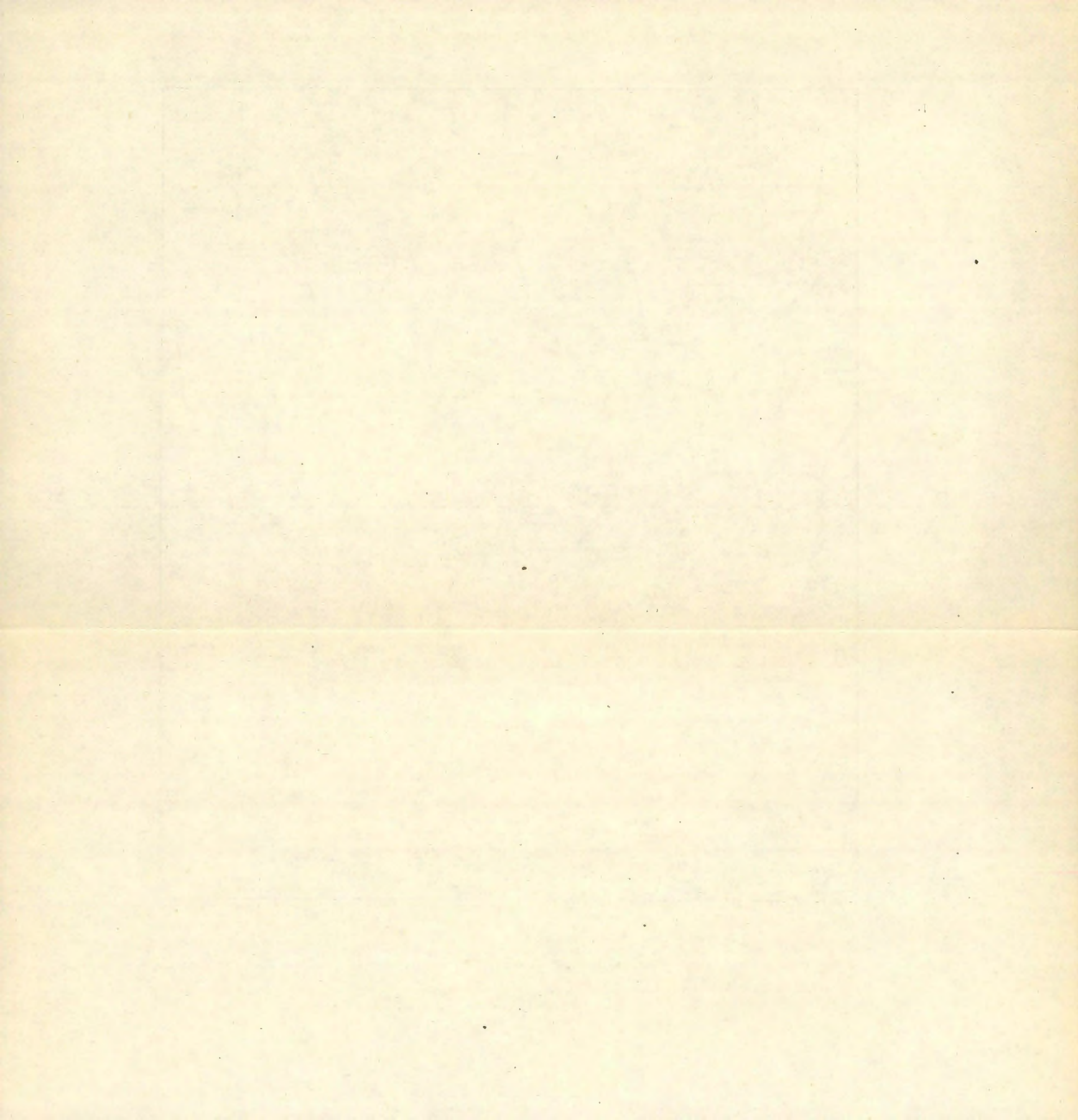
GEN. STAB. LIT. ANST.

○ = husaby (enligt Prof. Schück).

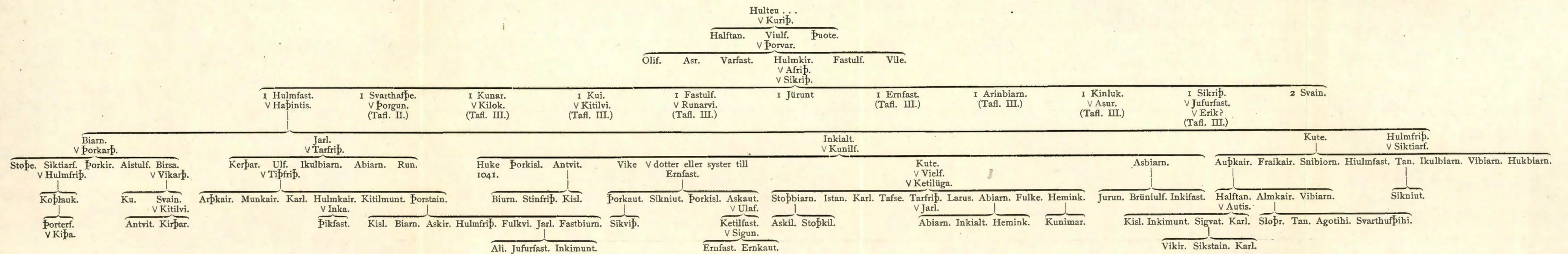
Siffror = antalet runstenar i socknen med visshet tillräknade Hulmkirs ätt. I många af dessa socknar finnas flere runstenar, som sannolikt tillhöra ätten, men äro ej här medtagna.

O = Olustra.
R = Rosersberg.
F = Fänö.

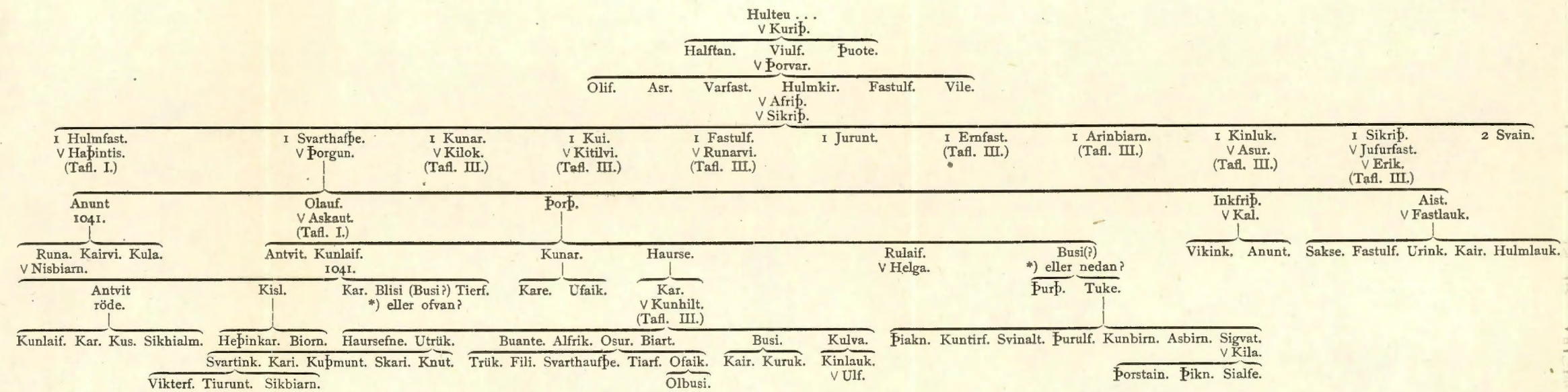
B = Birka.
E = Ekolsund.
V = Vik.

Taf. I.

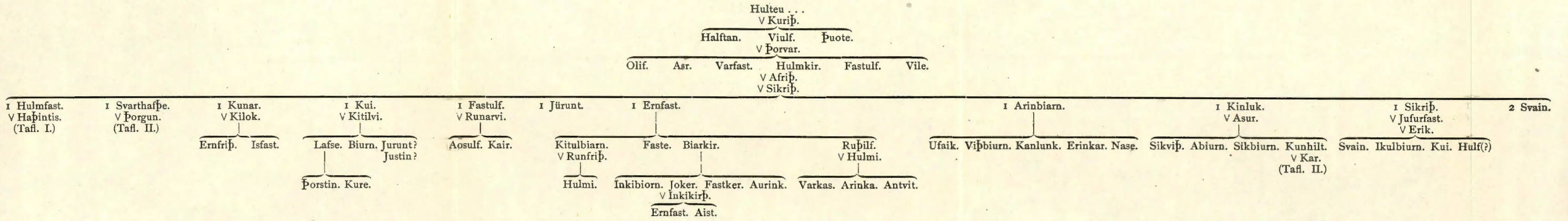

Taf. II.

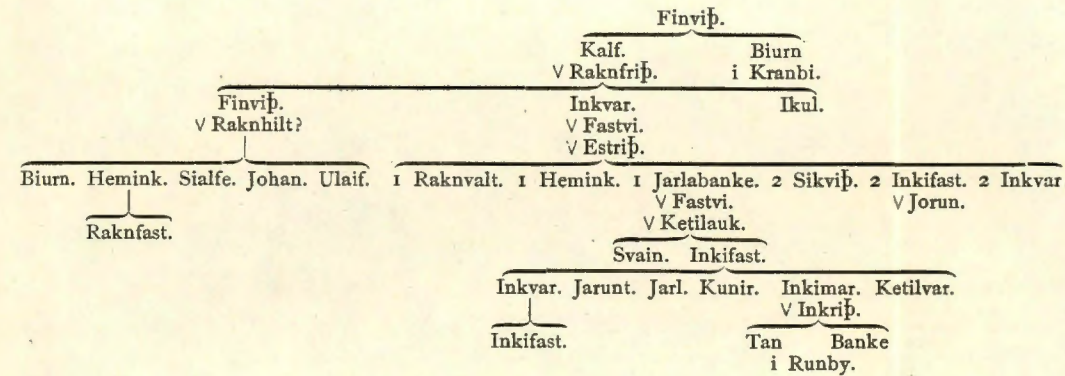

Taf. III.

Taf. IV.

Ett bref om Barbro Stigsdotter

Meddeladt af **Gottfrid Carlsson**

Då Barbro Stigsdotters namn icke alltför ofta torde möta i samtida bref och aktstycken, kan det ju vara af intresse att veta, att ett bidrag till hennes historia återfinnes i Sturearkivet. Det är en skrifvelse från hennes fader, silfverbergsfogden Stig Hansson, till riksföreståndaren Svante Nilsson och utgör ett i höfliga former gifvet afslag på ett frieri, som herr Svante å sin sven Bengt Eriksson vägnar framfört till den unga Barbro.¹

Stig Hansson motiverar sitt afböjande svar därmed, att hans dotter ännu var så »ungh ok oforstondden till sadhane ärendhe, bohagh ok hustrudöme til hörer», men det verkliga skälet har sannolikt varit det, att en annan, mera gynnad friare redan uppträdt, Barbro Stigsdotters blifvande make Arend Persson. Denne ansågs säkerligen såsom son af ett riksråd, Peder Eriksson till Granhammar, en smula förnämligare än den af herr Svante anbefalld tillbedjaren.

Bengt Eriksson är emellertid ingen obekant man i tidens historia. Han var bördig från Södra Vedbo härad i norra Småland och ägde där gården Skällsnäs. Redan 1505 synes han ha varit i Svante Nilssons tjänst. Han fungerade som dennes fodermarsk och aflönades med hvarjehanda förlänningar, bl. a. Ingatorps fjärding af nyssnämnda härad. 1507 tjänstgjorde han i Kalmar som befälhafvare för herr Svantes därvarande svenner. Han kom sålunda att biträda Hemming Gadh vid slottets belägring, men samarbetet med »herr electus» visade sig ganska besvärligt, och våren 1508 begärde och erhöll han herr Svantes tillstånd att

¹ Sturearkivet: Svante Nilssons arkiv V, danska riksark. — Anreps uppgift, att Barbro Stigsdotter var dotter till Stig Hansson, bestyrkes till fullo af ett bref från år 1534, i hvilket Arend Persson omtalar Stig Hansson som sin svärfar (Diplomatarium Dalecarlicum, II, s. 221). Barbro var ej silfverbergsfogdens enda barn. Den från Gustaf Vasas vistelse i Dalarna 1520 bekante Bengt Brunsson var ju enligt Peder Swart (Edéns uppl., s. 12) Stigs måg, och af det förutnämnda brefvet af år 1534 framgår, att äfven dalafogden Olof Rull var Stig Hanssons svärson.

lämna Kalmar. 1509—1511 var han slottsfogde i Stockholm.¹ Under Sten Sture den yngres tid drog han sig tillbaka till sin gård,² och här uppsöktes han som bekant sommaren 1520 af Gustaf Vasa. Enligt Peder Swart³ uppmanade ju flyktingen honom att medfölja till Dalarna och varnade honom för att förlita sig på kung Kristians lejdebref, men han lyssnade icke till de kloka råden utan infann sig vid kröningen och blef så ett af offren vid Stockholms blodbad.

Stig Hansson — för att nämna några ord äfven om honom — var redan 1486 fogde vid Silfverberget⁴ och synes ha behållit denna syssla ända till sin död. Trogen anhängare af Sturarna, var han bl. a. befälhafvare för den dalahär, som efter Stockholms fall försommaren 1502 tvang Jakob Ulfsson att böja sig för den segrande Sten Sture.⁵ Hans slut blef emellertid lika sorgligt som Bengt Erikssons. I ett bref af den 26 sept. 1523 meddelar Gustaf Vasa, att han låtit afträta Stig Hansson »för eth oppenbara förrederi moth oss och worth riche Suerge».⁶ Hvari förråderiet bestod, känner man icke. Man får väl antaga, att straffet var väl-förtjänt, men det är onekligen något tragiskt, att konungen skulle nödgas på detta sätt behandla sin räddarinnas fader.

Silfverbergsgodgens bref, som här nedan återges,⁷ är dagtecknad t vårfredag dyra (den 15 aug.) men saknar årtal. Från Svante Nilssons första år som riksföreståndare, 1504, kan det ej förskrifva sig, ty herr Svante var då i Finland under sommaren och ett stycke in på hösten. Dateringslatituden blir alltså 1505—1511; närmare är det omöjligt att komma. I hvarje fall kan man af brevet draga den säkra slutsatsen, att husmodern på Ornäs vid tiden för Gustaf Vasas vistelse därstädes ännu icke lämnat ung-

¹ Bengt Eriksson till kanslern Peder Jakobsson, Eksjö köpstad 26 aug. 1505, Stureark.: Svante Nilssons ark. V; Styffe, Bidrag till Skandinaviens historia, V, s. 316, 378, 387, 429; Stockholms tänkebok 1511—1514, s. 39. Jfr G. Carlsson, Hemming Gadh, s. 165 ff., 170 f., 183, 187.

² I Hogenskild Bielkes afskrift af ett till mötet i Arboga jan. 1517 hörande aktstycke (Carlsson, Hemming Gadh, s. 277) förekommer Bengt Erikssons namn såsom det första bland de närvarande riksråden af väpnareklass, men just denna förnämliga placering väcker misstankar om en felläsning eller felskrifning från Hogenskild Bielkes sida, hvarvid Bengt Erikssons namn kan ha insmugit sig i stället för Bengt Arendssons (tillbakaseende ulf). Man har sig eljest icke bekant, att Bengt Eriksson varit medlem af riksrådet.

³ Edéns uppl., s. 9.

⁴ Diplomatarium Dalecarlicum, III, s. 223.

⁵ Styffe, Bidr. till Skandinaviens historia, V, s. 273.

⁶ Gustaf I:s registratur, I, s. 143.

⁷ Härvid ha vanliga förkortningstecken upplösts, hvarjämte i fråga om interpunktionen normalisering företagits.

domsären bakom sig; hon torde knappast ha öfverskridit sitt trettionde år.

* * *

Mynä ödhmykelighe helso ok velvilighe trothyänsthe altidh försändhe medh war herrä. Käre herre, verdoghis idher herredom wilia vytha, iak fik idher scriffuilse medh ider herredoms tyenere Olaff Matzsson om the ärendhe, som ij tilforendhe mich ok myne hustru tilthaladhe paa velbyrdugh swens ider herredoms tyeneres Benkth Eriksons wegner om myne dotter Barebro, ok ther paa begär ider herredom nu aff migh pa thet ärendhe behagelige enkedhe swar etc. Saa, käre herre, werdogis ider herredom wilie vithe, ath iak haffuer ther om varith til talss medh myne wenner paa förnemde myne dotterss badhe fädherness ok mödherness sydhe, saa ath iak medh them ey annars för raadh kan fynne, än epther then brysth, som paa hennes sydhe fyndis, ath hoon är ungh ok oforstonthen till sadhane ärendhe, bohagh ok hustrudöme til hörer, ath henne beqwämere är ath än til noghen tidh her epther vare undher synne moderss lydhelse, til tess ath hon veth syne sysle oförstraffeth, sigh till nytthe ok then godh man, hwem Gudh fögher henne, ath ther paa lythe skall. Ther före, werdogh herre, kan iach paa thenne tydh, ey heller innan I aar, ther nogher enkedhe swar paa giffua. Tekkis then dandeswän innan then tidh sigh försee paa noghen stadh honom kunne behaghe, om saa Gudh ville fögheth paa annen stadh ske skola, thaa behöffuer han sigh ey her före försyme. I hwadh mathe iak kan vare ider til all ödhmyukth, vilie ok thienisthe, gör iak epther myn ytherhste makth altidh gerne. Idher herredom medh alla idre wenner her medh then alzmektogsthe Gudh ok sancte Erik befelandis. Scriffuadh paa Silffbergith dyre vaarefru dagh.

Stygh Hansson.

Utanskrift: Erligh ok welbyrdugh strenghe ryddere här Swanthe Nilsson Swerigis rikis förstandere, syn käre herre, medh all ödmykth sendis.

Ur Anders Anton von Stiernmans brev- växling

Af Severin Bergh

I Uppsala universitetsbibliotek, hufvudsakligen under litt. G: 265 och N: 986, äfvensom i kungl. bibliotekets samling af svenska brevväxlingar finnas bref till och från Anders Anton von Stiernman, den i 1700-talets lärdomshistoria bekante arkivmannen och utgifvaren af lärda verk. Brevven innehålla åtskilligt af intresse rörande brefskrifvarnes litterära arbeten och lämna därjämte bidrag till deras karaktäristik samt upplysningar om deras personliga förhållanden. Vi meddela här några utdrag ur Stiernmans korrespondens, sådan den på anförda ställen föreligger, jämte de kommentarier, som kunna finnas erforderliga. Till en början erinna vi om de viktigaste data i hans lif.

Anders Anton Stiernman, 1743 adlad von Stiernman, var född 1695, fick 1722 anställning i riksarkivet såsom extra registrator, blef sedermera 1725 ordinarie registrator i samma verk, 1732 aktuarie och slutligen 1740 arkivsekreterare, d. v. s. riksarkivets föreståndare; 1747 erhöll han kansliråds titel och afled 1765 vid nära 70 års ålder.² Stiernman blef dessutom allmänt känd i den lärda världen både inom och utom landet såsom författare och utgifvare af en mängd lärda verk: urkundspublikationer, biografiska och bibliografiska arbeten, editioner af äldre historie-skrifvares verk m. m.

Stiernman hade förmånen att i hög grad vara föremål för sin samtids beundran. Hans litterära massproduktion imponerade på folk. Och det kan icke nekas, att ännu i dag, fränsedt hans tryckta böcker, Stiernmans manuskript i Uppsala universitetsbibliotek — bl. a. ett 40-tal väldiga foliovolym, af honom själf prydligt renskrifna — ingifva åskådaren respekt. Hans hjälpsamhet, när det gällde att för andra forskares arbeten lämna upplysningar ur riksarkivets samlingar eller hans eget bibliotek, bidrog också

² För vidare detaljer hänvisas till förf:s arbete Svenska riksarkivet 1618—1837, Meddel. fr. sv. riksarkivet, ny följd, ser. II: 5, sid. 178 o. f.

till att göra honom populär. Samtidens beröm uti mer eller mindre högtrafvande ordalag återfinner man både i tryck och i skrift, på vers och prosa, på svenska och latin, i kanslikollegii protokoll och utlåtanden likaväl som i enskilda bref. Den ene skrifver om Stiernmans arbeten, att af dem »hela Svea rike hafver ära och hela den lärda världen gagn». Den andre säger sig hafva älskat och vördat hans skrifter »såsom makalösa». En tredje skickar honom verser, men tvekar, om han skall våga framlägga sitt opus för herr kanslirådets »lärda och curieusa ögon». Det talas om »en så opartisk, erfaren och upplyst mans värda penna», om »vår store häfdasamlare», »vår förtjante och namnkunnige häfdatecknare», »vår vittra lärdomsprydare» o. s. v. Flera uttalanden i samma stil komma att i det följande anföras. Och de utsväfningar man tillät sig i latinska poem kunna nästan kallas vilda. Där figurerar »Stiernmannia Clio», där stiger hans namn »ad astra» eller »ivit trans cœli sidera», ty »orbis non potuit tam magnum includere nomen», där tilltalas han: *Magne vir, historiae decus admirabile nostræ!*

En af Stiernmans mest hängifna och tacksamma beundrare var prosten Henrik Jakob Sivers. Denne var född i Lübeck 1709, blef vid 19 års ålder fil. magister i Rostock och samma år docent därstädes; ägnade sig sedan åt teologiska studier, fick 1735 anställning såsom com-pastor vid tyska församlingen i Norrköping samt utnämndes 1746 till kungl. hofpredikant och kyrkoherde i Tryserums pastorat i Kalmar län; 1748 blef han prost öfver sina egna församlingar och 1750 häradsprost öfver alla församlingarna i Norra Tjust. Han dog 1758.¹ Sivers var en mycket flitig författare. En tryckt förteckning öfver hans under tiden 1726—1754 utgifna skrifter upptager 77 nummer. De flesta utgöras dock af predikningar och tal eller andra smärre skrifter; några historiska arbeten komma att omnämnas i det följande. Han bidrog också till att göra Sverige känt i utlandet genom införande af biografier öfver svenska män i lärda tyska publikationer. Sivers hade för princip att hvarje år gifva ut något på trycket och blef förtviffad, om han någon gång nödgades afvika från denna »vana». Men det var svårt för en författare, som bodde i en aflägsen landsända, att reda sig. »Gifve Gud jag bodde Stockholm närmare och hade tillgång till publique och privata stora biblioteker därstädes», skref han en gång till Stiernman, »men jag bor

¹ En lefnadsteckning öfver Sivers är införd i Den svenska Mercurius jan. 1760.

visserligen in angulo mundi. Hvad jag icke själf äger här nere, äger ingen annan.» En litterärt intresserad man måste under sådana förhållanden själf samla böcker och manuskript eller anlita andras biträde. Sivers gjorde bägge delarna. Man förstår så väl både att han högt värderade sina egna samlingar och att han var tacksam för de upplysningar och den välvilliga hjälp i andra afseenden, som han erhöll af Stiernman — »omniscius meus Stiernmannus!»

Sivers synes ha inledt korrespondensen med Stiernman genom att på nyåret 1750 skicka honom en biografi öfver en af sina företrädare, kyrkoherden Retzius. Den hade titeln »Meletema historicum de viro admodum reverendo et præclarissimo domino Nicolao Benedicti Retzio» och innehöll även en förteckning över alla kyrkoherdar och komministrar i Tryserum och Hannäs. I ett bref af den 19 jan. nämnda år tackar Stiernman för densamma och yttrar: »Det fögnar mig högeligen, att någon mer än jag vill upplifva våra välförtjänta och berömliga män.» Med anslutning härtill skref Sivers den 23 febr.: »Det fögnar mig otroligen, att mitt ringa uppsåt att vilja arbeta uti den svenska historia litteraria finner approbation hos en sådan herre, som jag alltid har æstimerat för ett ljus i vårt rike och för en särdeles kännare och befordrare af vetenskaper.» På samma gång omtalar han, att han skrivit »en liten piece» på svenska om den s. k. digerdöden, hufvudsakligen med ledning af hvad »utrikes scribenter» i sina krönikor därom haft att förmäla. Nu frågar han, om något rörande digerdöden möjligen skulle kunna finnas »uti antiqvitetsarchivo eller eljest». I ett par följande bref upplyste Stiernman, att ingenting fanns i riksarkivet om saken i fråga, och att assessor Hagelberg förgäfvades letat i antikvitetsarkivet. Men han meddelar utdrag ur några arbeten, som Sivers ej haft tillgång till. På hösten 1750 var manuskriptet färdigt. Sivers bad Stiernman granska detsamma, äfvensom läsa korrektur. Då »vore jag alltför lycksalig», skriver han, »och förvissad, att inga tryckfel, särdeles med årtal och nominibus propriis kunde sig insmyga». Det dröjde ett helt år, innan skriften, som trycktes hos Lars Salvius i Stockholm, kom ut, och då upptäckte Sivers till sin ledsnad åtskilliga »grofva errata typographica», t. ex. Jagaid Yltwa i stället för Ingrid Ylfwa, 1750 i stället för 1350 o. s. v., således just sådana fel, som han med Stiernmans hjälp hoppats att kunna undvika. Denne fick dock icke uppbara någon direkt förebräelse, men Sivers skref den 27 dec. 1751, att han aldrig trott, att sådant kunde hända i ett »så berömdt

tryckeri». Stiernman ansåg sig vara oskyldig, ty Salvius hade icke skickat honom korrekturet.

Samma år blef Stiernman riddare af nordstjärneorden, hvilket på den tiden var en vida sällsyntare utmärkelse än i våra dagar. Sivers gratulerade i väl valda ordalag och tillade: »När höglärde män blifva med sådant hederstecken ihågkomne, så står det väl till uti ett rike, och stichtas mycket godt.»

Sivers sträfvade för sin del efter en annan utmärkelse. Han ville bli teologie doktor och hade därför på våren 1752 genom ett par bekanta hört sig för, om han icke kunde blifva ihågkommen vid nästa promotion, hvaremot han erbjöd sig att till Uppsala akademi öfverlämna sin manuskriptsamling, som lär ha varit ganska dyrbar. Han hade emellertid fått till svar, att doctorandi denna gången icke kunde ökas, »hvarmed jag är nöjd», skrifver han till Stiernman den 18 mars nyssnämnda år, »men beklagar, att den skatten af handskrifna böcker och handlingar, som jag med stor omkostnad och otrolig flit har samlat och delvis utur mörkret framdragit och för en öfverdragen hatt nu kunnat komma till fäderneslandets hufvudbibliotek, får i framtiden komma i främmande händer, särdeles om Lunds akademi, den jag denna thesaurum ock först för en doktorshatt vill tillbjuda, äfvenledes skulle förkasta densamma.» Han återkommer till denna angelägenhet flera gånger i de följande breffen. Huru han till sist fick sin doktorshatt, skall strax omtalas.

Vi återgå emellertid till Sivers' arbeten. Utom ofvan omnämnda var det ett annat af dessa, för hvilket han anlidade Stiernmans hjälp. I ett bref af den 8 sept. 1752 omtalar han, att han höll på att skrifva »en liten historisk tractat» om konung Gustaf I:s vistande i Lübeck och den namnkunnige borgmästaren i samma stad Nicolai Brömsens lefvernes omständigheter. Rörande den sistnämnde ansåg han sig ha tillräckliga underrättelser men bad Stiernman eljest skaffa honom de upplysningar, som särskildt ur riksarkivets handlingar kunde erhållas. Stiernman efterkom villigt och raskt hans begäran. Först skickade han redan den 21 i samma månad — nära på med omgående — en samling afskrifter; af Sivers' tacksägelse framgår, att det var icke mindre än 35 blad, som Stiernman »nästan med egen hand» afskrifvit från handlingar i riksarkivet. Och den 20 okt. sände han ytterligare utdrag af allt som fanns i hans eget »lilla bokförråd» angående Gustaf I:s flykt från Danmark till Lübeck, om hans vårdar därstädes o. s. v. I brefvet af den 21 sept. förekommer också ett utförligt

omnämmande af Olof Celsius' Konung Gustaf I:s historia, som skarpt kritiseras. Stiernman säger sig ej veta, »om hon med någon rätt kan kallas historia utan snarare en roman; han har sökt densamma väl med mycken vältalighet utsmycka, men därjämte uppfyllt densamma med åtskilliga berättelser och anecdoter som aldrig äga någon grund utan äro spunna blott utur hans hjärna». Att Celsius verkligen bl. a. »utsmyckat» Gustaf Vasas tal vid flera tillfällen, har man på senare tid till fullo konstaterat. Den 31 juli 1753 meddelade Sivers, att skriften om Gustaf I var färdig; han skulle renskrifva densamma och sedan »underkasta henne herr kanslirådets ögon och omdöme». Stiernman hade rådt honom att dedicera boken till H. M:t konungen eller prins Gustaf. »Det torde bana vägen att få doktorshatten gratis i Greifswald», tillade han. Sivers följde rådet och skref en dedikation till kronprinsen, hvilket hade äsyftad verkan; 1756 blef han teologie doktor i Greifswald, en utmärkelse som för öfrigt, i betraktande af hans lärdom, må ha varit välförtjänt. Det tyckes emellertid ha gått långsamt med renskrifningen. Först den 9 okt. öfversändes manuskriptet till Stiernman, som ombads att »ändra, utstryka, tillöka däruti hvad en så högviss herre finner nödigt vara» samt läsa sista korrekturet för undvikande af »alltför många och orimliga tryckfel». Sivers önskade om möjligt få arbetet färdigtryckt före årets slut, och Stiernman gjorde allt hvad på honom ankom för att tillmötesgå denna önskan. Han skrifer den 19 i samma månad: »Jag försummade i går mina ämbetsysslor blott och allenast för att med oculo percursorio igenomlöpa det oppskickade manuskriptet om konung Gustaf, det herr kongl. hofpredikanten pro more suo, id est mascule et erudite har oppsatt». Därefter hade han lämnat detsamma till boktryckaren Grefing, som lofvat att det skulle blifva tryckt till jul på hans förlag. Korrekturet åtog sig Stiernman.

Sivers ville i sitt arbete meddela en afbildning af Gustaf Vasas kläder, som förvarades på rådhuset i Lübeck och som han själf många gånger sett. Han skaffade en ritning af dem, som sedan genom Stiernmans förmedling blef stucken i koppar.

Det var ett efter våra begrepp underligt bruk på 1700-talet, att lärda arbeten ofta åtföljdes af verser, där författaren och hans verk förhärligades. Antingen var det någon vän, som fått veta att ett visst arbete snart skulle komma ut och som därför ombedd eller oombedd bringade författaren en versifierad hyllning, eller också anlätades poeter, som mer eller mindre yrkesmässigt

Enrica! Illud sibi tu dicit STIERNMAN, Orbi
 Foedere quoniam sibi semper, nominis alque sui.
 Cui placuit sibi duxerit Campaniae
 Felicitas plaudunt Septem Valiqua Virum
 Mitemm Heroum gestis et sanctorum
 Aduis proavum apudis sermo legenda venit
 Alitur et fip, fufficit alque sibi

C. Bergqvist Sculpit 1763

AND: ANTON VON STIERNMAN

Eqv. ord. R. Stel. Pol. Consil. Cancellaria. Prefectus Archivi S. R. M. Regniq. Svec.
 Natus Holmia MDCXCV D. XXVII. Septemb.

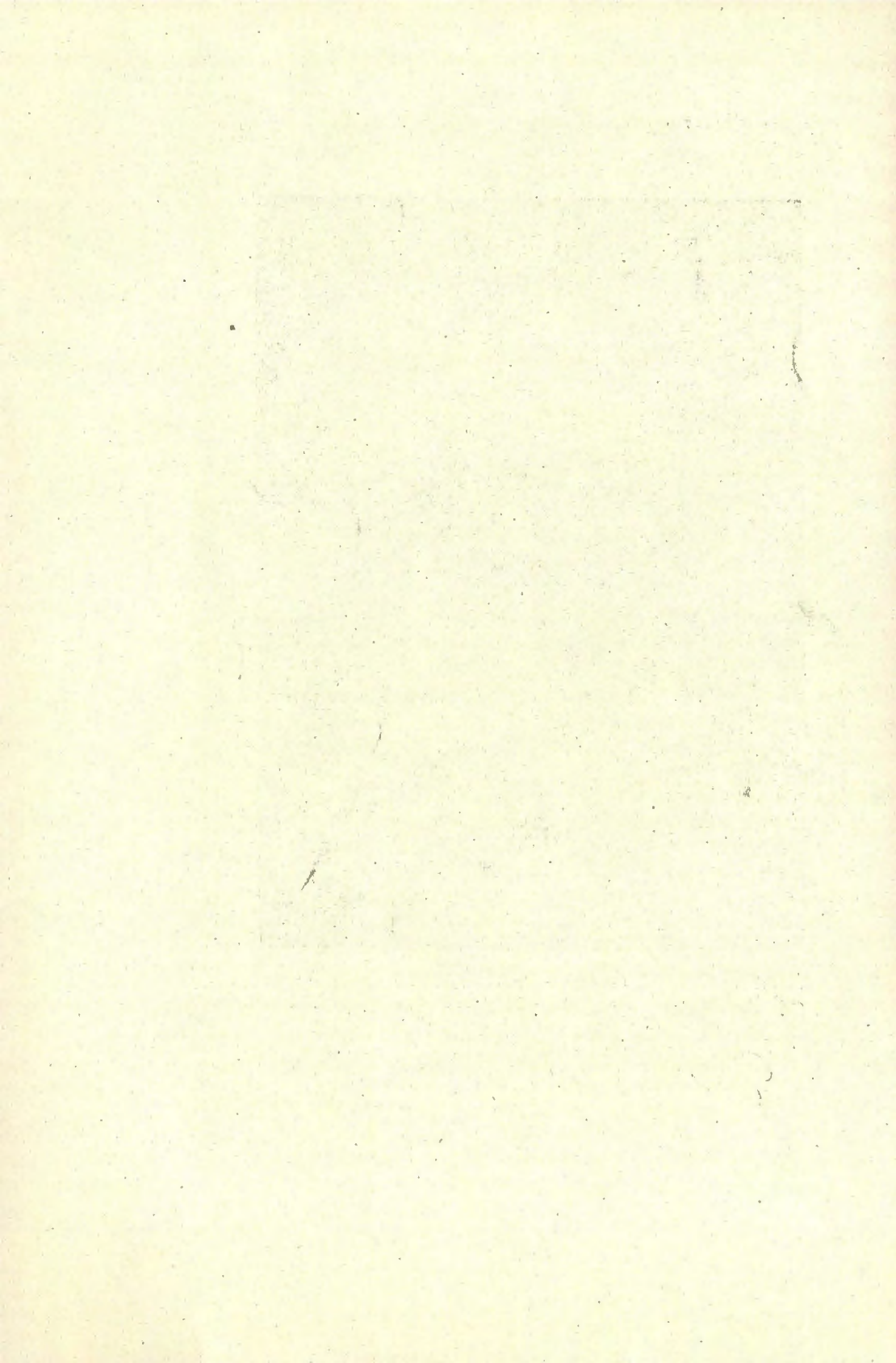

Joh. Stålhorn pinx. *C. Friderich. Sculpsit 1756.*
Dr. Henricus Jacobus Sivers, Lubecensis,
S. Reg. Maj. Svec. Concion. aulicus, Ecclesiarum in
Fusthia Septentrion. Praepositus, et Pastor prim. in Trysorum de.

Comitur heic tanta Vir sedulitate celebris,
Ut dubium, calamo major, an ore cluat.
Andr. Nicander.

tillverkade dylika saker. Verserna — på svenska eller allra helst på latin — trycktes sedan såsom ett slags bilagor till boken. Äfven Sivers ville pryda sin »traktat» med verser. För detta ändamål vände han sig först till ett par kända verskonstnärer: Anders Nicander och Josef Israelsson. Den förre, som slutligen fick professorstitel bl. a. för sina förtjänstfulla översättningar af Virgilius, fanns i närheten; han var nämligen bosatt i Västervik. Att Nicander fått beställning på verserna, framgår af ett bref från honom till Sivers, dat. den 6 nov. 1753. Det var naturligtvis samma förhållande med Israelsson, »den dråplige poeten», som Sivers själf kallar honom. Nicanders och Israelssons verser översändes sedan till Stiernman med ett bref af den 4 dec., hvori Sivers anhåller, att de måtte tryckas och insättas i slutet af hans bok. Denna blef icke, såsom ämnadt var, färdig före årets slut, hvilket så till vida var en fördel, att Sivers, som under tiden uppvaktats med flera verser af vänner och bekanta, kunde få äfven dem tryckta. Den 9 jan. 1754 skickade han dem till Stiernman för vidare befordran till tryckeriet. Bland de uppvaktande befann sig äfven en dam vid namn Mariana Eneström, hvaröfver Sivers synbarligen var mycket stolt. »Det är Svea rike en heder», skrifver han, »att kunna icke allenast pråla med poeter utan ock med poetinor.» Och han tillägger: »Skulle herr Grefing knorra öfver så många vers, så vill jag hellre lämna honom en liten vedergällning därför.»

I ett annat afseende vållade det däremot Sivers bekymmer, att boken om Gustaf I icke kunde komma ut inom beräknad tid. Han brukade, såsom redan omtalats, hvarje år trycka något och hade afsedt nämnda arbete för året 1753. Men då han i början af december fick veta, att det var osäkert, om tryckningen skulle kunna afslutas före årsskiftet, beslöt han att i stället använda ett tal, som han den 21 okt. 1753 hållit i Tryserums kyrka öfver prinsessan Sofia Albertinas födelse. Detta skickade han på posten till Linköping i och för tryckning. »Orsaken till detta ringa fast välmenta talets utgifvande är endast och allenast, att jag ock 1753 har något låtit trycka», skrifver han till Stiernman den 4 dec. Men nu bar det sig icke bättre än att manuskriptet kom bort under vägen. Sivers berättar om detta missöde i det förut anförda brefvet af den 9 jan. 1754 och utbrister: »Tänk huru fatalt det har gått därmed! Nu står jag för året 1753 vacant och har intet något låtit trycka, som ifrån 1725 aldrig har händt mig något år.» Talet blef emellertid verkligen tryckt, antingen manuskriptet

kom till rätta eller Sivers skickade ett nytt till tryckning. Allt-
 nog, det finnes, tryckt i Linköping men utan tryckår.

Med anledning af ett uttryck i Sivers' företal till boken om
 Gustaf Vasa skref Stiernman i brefvet af den 19 okt. 1753: »Herr
 kongl. hofpredikanten lofvar i företalet att vilja rikta vårt allmänna
 med flera historiska arbeten, och huru glad skulle jag vara, om
 ibland dem vore en accurat beskrifning öfver det härad med under-
 liggande städer, som herr kongl. hofpredikanten är häradsprost
 öfver.» Stiernman har således gifvit uppslaget till Sivers' sista och
 värdefullaste arbete »Vesterviks stads historia och beskrifning»,
 som utgafs 1758 efter författarens död. Carl Chr. Gjørwell, som
 också korresponderade med Sivers, ansåg att denne, särskildt med
 hänsyn till sistnämnda arbete, intog »ett hedersrum ibland våra
 tyska pastorer, som tillika arbetat i deras nya fäderneslands —
 Sveriges historia».

I Sivers' bref förekomma, utom ofvanstående, en mängd frågor
 om olika saker och ting. Han begärde upplysningar om släkter
 och enskilda personer, om tolkningen af vissa uttryck i medeltids-
 bref, om anledningen till namnet Valdemarsvik o. s. v. I ett bref
 af den 16 april 1753 frågade han: »Finnas några andra omstän-
 digheter i archivo regio om konung Carl Gustafs saliga hädanfärd
 än de, som redan i Pufendorfs stora verk stå uppräknade? Jag
 frågar för bokens skull, som jag har under händer, kallad *Ars
 bene moriendi* etc.» Härpå gaf Stiernman ett utförligt svar, hvori
 han till en början anmärkte, att »hvad Pufendorf berättat i *Vita
 regis Caroli Gustavi* om dess död är ganska ofullkomligt». Sivers
 uttryckte sin tacksamhet för det välkomna meddelandet i följande
 ordalag: »Ingen hedning kan sig så ha fägnat öfver oraculorum
 utslag efter önskan som jag, då den store von Stiernman, mitt
 oraculum, svarar mig.»

Brefväxlingen mellan Stiernman och Sivers innehåller också
 ett och annat rörande den förres arbeten och samlingar. Stiern-
 man samlade bl. a. likpredikningar. Hans intresse för sådana
 berodde därpå, att han hade nytta af de dithörande personhisto-
 riska uppgifterna för sina biografiska och bibliografiska arbeten.
 I ett bref af den 14 jan. 1752 frågade han, om Sivers möjligen
 hade en likpredikan öfver Carl Ödla från 1672 eller 1674 och om
 han i så fall kunde få del af densamma. När då Sivers med-
 delade, att äfven han samlade likpredikningar, blef Stiernman för-
 tjust. »Det fägnar mig af hjärta, att någon mer än jag har velat

göra samling af likpredikningar öfver svenska män och qvinnor», skrifer han den 4 febr. 1752 och omtalar, att han har 1,000 men saknar 400, som han hade namn på. Därjämte ägde han 150 dupletter. »Vore jag,» skrifer han vidare, »så lycklig en gång och fick se herr prosten uti Stockholm, så torde hända vi kunde opprätta oss emellan en liten handels- och bytestractat af lärda både in- och utländska saker». Ett sådant byte kom verkligen till stånd. Men först begärde Stiernman att få förteckning på Sivers' samling af likpredikningar eller handskrifna personalier. »De äro mig nu så mycket nödigare», skrifer han den 31 mars 1752, »så till min Bibliothecæ Suio-gothicæ sex ännu återstående delars utgifvande, på hvilka jag i 36 år har både möda, arbete och nog omkostnad använt, såsom ock till mina svenska ätt-taflor, genealogier och biographier.» Hvad det förstnämnda arbetet beträffar, blef dess 2:a del, omfattande tiden 1600—1632, först färdig. Den 8 dec. 1724 uppvisade Stiernman i kanslikollegium manuskriptet till denna del. Kollegiet »tyckte väl om hans använda flit vid detta arbetets sammanskrifvande», heter det i protokollet. Redan i mars följande år hade han renskrifvit 1:a, 3:e och 4:e delarna af samma verk. »Efter jag förnam detta mitt arbete ej alldeles vara obehagligt», skrifer han i en ansökan, som upplästes i kanslikollegium den 11 mars 1725. 2:a delen blef sedermera tryckt 1731.

I juni 1752 fick Stiernman den begärda förteckningen på Sivers' likpredikningar och manuskript. Han arbetade alltjämt på sin stora bibliografi. I ett bref af den 20 okt. samma år lämnade han Sivers följande hugnesamma meddelande: »Nu håller jag på att göra min Bibliotheca Suio-gothica tryckfärdig, som består och kommer att bestå af 7 särskilda tomer, af hvilka den sista innehåller exteros, qui in Suecia vixerunt; ibland dem kommer nu herr kongl. hofpredikanten.» Han anhöll därför att få Sivers' lefvernesbeskrifning och förteckning på dennes skrifter såväl utgifna som outgifna. Denna underrättelse glädde Sivers till den grad, att han i nästa bref utbrister: »Lofvad vare Gud att den af hela den lärda världen efterlängtrade Bibliotheca Suio-gothica skall komma i dagsljuset till alla sina delar, som länder Svea rike till gloire, och borde auctoren af publicum beskänkas med många tusen dukater.» I april följande år skickade han in sin biografi och förteckning öfver sina skrifter. På samma gång frågade han, huru snart man kunde vänta en ny del af det ifrågavarande arbetet. Stiernman kunde icke ange någon tidpunkt, hvilket nog var försiktigast, men meddelade, att han först ämnade trycka 7:e delen

för att »göra densamma för utlänningarna så mycket behagligare.» Det var nämligen denna del, som skulle innehålla »auctores peregrini» eller utländska författare i Sverige, däribland Sivers. Emellertid blef det hvarken Stiernman eller Sivers eller den öfriga lärda världen förunnadt att få »i dagsljuset» skåda de efterlängtrade delarna af det stora verket. Med frånseende af 2:a delen är ännu i dag ingenting annat däraf tryckt än några spridda partier. En ersättning — hvad den historiska litteraturen beträffar, tagen i mycket vidsträckt bemärkelse — fick man uti C. G. Warmholtz' berömda Bibliotheca historica Sueo-gothica (15 delar 1782—1817). Warmholtz uppger, att det var »i brist af förläggare» som ej mer än 2:a delen af Stiernmans vidlyftiga verk blifvit tryckt.

Under tiden hade det ofvan omtalade bytet af likpredikningar m. m. ägt rum. Stiernman skickade i november 1752 till Sivers 100 stycken af sina dupletter och mottog till gengäld en samling från denne i januari följande år. I bytesaffären ingingo också kopparstick, särskildt porträtt, som båda parterna samlade.

Stiernman lär ha haft en samling af öfver 1,300 porträtt i kopparstick öfver svenska kungliga personer och berömda svenska män af alla stånd, äfvensom utlänningar, som varit i svensk tjänst eller eljest vistats i Sverige. Både Sivers och Stiernman läto äfven sticka sina egna porträtt i koppar. Med bref den 8 sept. 1752 öfversände den förre tre exemplar af sitt porträtt, som utförts af kopparstickaren Fritsch i Hamburg, förmodligen de tre, som äro daterade 1733, 1735 och 1737.¹ Rätt snart kunde Stiernman kvittera denna gåfva med en motsvarande. I ett bref dat. 26 jan. 1753 tackar Sivers för »nådige herrens kopparstick, som är alltför väl gjordt och det präktigaste af alla dem, som på någon erudit herre äro gjorde i Svea rike». Samtidigt uttryckte han sina »enfaldiga likväl välmenta tankar» däröfver på ett inelligande blad, som dock numera ej är bilagdt brefvet. Att han icke sparade på loford, kan man förstå af Stiernmans svar. Denne tackar Sivers »för dess verser öfver mitt i koppar nyligen stuckna porträtt; om jag får lof att säga, så behagar herr kongl. hofpredikanten tillägga mig det beröm det jag verkligen aldrig har förtjänt eller förtjäna lären». Porträttet var förfärdigadt af C. Bergquist; det är hållet i en mycket pompös stil, som passar bra ihop med latinska lofkvädens granna blomsterspråk. Äfven porträtt brukade förses med sådana tillbehör, såsom synes af de båda här meddelade reproductionerna.

¹ Sedermera skaffade sig Sivers ännu ett porträtt 1756, likaledes stucket i koppar af Fritsch. Det är detta som här är reproduceradt.

Själf var Stiernman tydligen mycket nöjd med sin bild. I Bibliotheca chalcographica (förteckning på porträtt i kopparstick), hvilken såsom ett särskildt band ansluter sig till de 7 delarna af bibliografien, ägnar Stiernman två sidor åt beskrifningen af sitt eget porträtt. Början lyder så: »Bröststycke till vänster i en blomstersirad rundel med kort krusad rosette peruque, spetshalsduk och manchetter, rock med broderade oppslag och där ofvanpå harnesk med mantel, omgifvet af nordstjerne riddarorden där på i ett svart band hängande» o. s. v.¹

Ehuru den ej är omnämnd i brevväxlingen med Sivers, kan i detta sammanhang erinras om Stiernmans samling af tryckta kungliga förordningar. På framställning af kanslikollegium hade han den 27 febr. 1730 fått kungl. privilegium för tio år på uppläggandet af en förteckning öfver sådana alltifrån Gustaf I:s tid. I en meritförteckning från 1739 uppger Stiernman, att han då hade manuskriptet färdigt för tiden 1520—1739, men det blef i själfva verket aldrig tryckt. I stället utgaf som bekant P. J. Höppener 1754 en motsvarande förteckning, slutande med året 1750. Höppener, som samtidigt tjänstgjorde i riksarkivet, fick använda Stiernmans rikhaltiga samling. Han upplyser i förordet, att denna »ovedersägligen är den fullkomligaste man lærer finna, helst man däruti ej saknar 50 stycken af de här uppräknade 4,100».

När Stiernman 1752 skref till Sivers, att han behöfde en förteckning på dennes likpredikningar och personalier bl. a. för sina ätt-taflor, genealogier och biografier, afsåg han säkerligen i främsta rummet ett stort arbete, som han vid den tiden förberedde, nämligen hans »Matrikel öfver Svea rikes ridderskap och adel, uppå dess begäran vid 1751 års riksdag utgifven med historiska och genealogiska anmärkningar», 2 delar 1754—55. Arbetet gafs ut häftesvis; 2:a delen, som har tryckåret 1755, lär ej ha fullständigt utkommit förr än på våren 1758 — »nyligen» heter det i aprilhäftet af Den svenska Mercurius för detta år. Stiernmans matrikel fyllde ett allmänt känt behof. Den blef på sin tid lika ousbärlig som Anreps Ättartaflor hundra år senare; den var »ett länge efterlängtadt och till riksens ridderskaps och adels heder samt lustre mycket lädande verk», sades det. Yttrandet förekommer i ett bref till Stiernman från assessor Gustaf Bonde på

¹ Ett oljefärgsporträtt af Stiernman utan några pråliga attribut finnes i riksarkivet och är reproduceradt i förf:s ofvan anf. arbete.

Säckestad af den 22 maj 1754. Denne hade hört omtalas, att den bebådade matrikeln var under tryckning, och framställde några önskemål rörande »fordna andra klassens råds- och riddareätter». Han var tydligen angelägen om att dessa ej skulle alldeles sammanblandas med den stora massan af öfriga adliga ätter. Sedan första delen af matrikeln utkommit, skickade han i april följande år till Stiernman en »hörsammast promemoria» med anmärkningar mot åtskilliga i boken förekommande detaljuppgifter om nämnda ätter, som han tydligen väl kände till. Men i slutet återkommer han till författarens förtjänster — han som »så grundeligen illustrerat vår historia genealogica».

Stiernman fick således hålla till godo med litet kritik. Hans urkundspublikationer — Alla riksdagars och mötens beslut m. fl. — synas hafva af samtiden lämnats alldeles oantastade; på detta område fanns ingen, som vågade tillmäta sig större sakkunskap än han. Men ett annat var förhållandet med ett sådant arbete som adelsmatrikeln med dess otaliga uppgifter om ätter och personer. Här var det lättare att kritisera utom det att författaren kunde stöta vissa fördomar för hufvudet. Gustaf Bondes kritik var dock mycket hofsam och dessutom blandad med beröm. Värre var det med en kapten Coyet, som blef förargad öfver att Stiernman uppdagat att en af hans förfäder varit guldsmed och en annan styckgjutare. Härom utspann sig en häftig polemik, hvarunder äfven en anonym insändare uppträdde såsom tertius interveniens i Gjörwells tidskrift Den svenska Mercurius. Stiernman kunde emellertid med autentiska dokument visa, att uppgifterna voro riktiga. Att det fanns fel i arbetet, var han för öfrigt själf villig att erkänna; i slutet af 2:a delen tog han in en lång förteckning på rättelser. Härom yttrade Warmholtz litet försmädligt, att verket därigenom »på långt när icke blifvit befriadt från alla fel och oriktigheter». Men man kan hålla med Gjörwell, när han skref: »Det är alltid lättare för en annan att granska och rätta en och annan famille än för en enda att uti en svensk matrikel af mera än 2,000 familler, på detta sättet skrifven, undvika alla misstagningar.» Många fel i Stiernmans adelsmatrikel och andra biografiska arbeten torde dock ha berott på att han dels kanske för mycket litat på sitt minne, dels, hvad äldre tider beträffar, i hastigheten tämligen kritiklöst tagit för goda allehanda obestyrkta uppgifter. Vi tänka bl. a. på hans mycket apokryfiska rikskanslerer från medeltiden, uppräknade i ett bihang till »Biskopens Petri Andreae Nigri eller Swarts historia om de forna Westerås stifts biskopar» (1744), ett

arbete som i sin helhet lärer vara ett af de mera okritiska som Stiernman skrifvit.

Mot 1:sta delen af matrikeln anmärktes vidare (i Nova acta eruditorum 1756), att författaren ej citerat sina sagesmän. För att bryta udden af denna anklagelse intog Stiernman i 2:dra delen en källförteckning på 54 sidor. Bland handskrifna källor märkas i första rummet riksregistraturet alltifrån 1520-talet, bestående af 500 band in folio som författaren blad för blad genomgått, samt 2,000 sköldebref. Antalet tryckta böcker stiger till öfver 1,000; att listan blef så lång, beror bl. a. därpå, att alla likpredikningar specificerats.

Det var säkerligen i sammanhang med adelsmatrikeln som Stiernman utarbetade manuskriptet till de stora otryckta samlingar, som gå under namnet Suecia illustris, två serier, den ena innehållande omkr. 4,000 genealogiska tabeller (15 volymer stor tvärfolio jämte 1 volym Familix non introductæ), den andra bestående af biografiska uppgifter, hämtade ur sköldebref m. m., samt beskrifningar öfver sköldemärken (10 foliovolymer samt 1 volym register).

I Gustaf Bondes nyss omnämnda promemoria förekommer äfven ett uttalande om ett par andra af Stiernmans arbeten. Han skrifver nämligen: »Om man ock ännu blir så lycklig att en gång få i dagsljuset Höfdingaminnets andra del samt den utlofvade Historia om Deras Exc. herrar riksens råd, så kunde väl sådana arbeten aldrig tillfyllest skattas och nog värderas.» Första delen af »Svea och Götha höfdingaminne» hade utkommit 1745. Andra delen, som förelåg färdig i manuskript 1758, fick Gustaf Bonde aldrig lyckan att se. Warmholtz yttrar om densamma: »Näppeligen torde den dock finna en förläggare, efter den första haft så ringa afsättning». Till sist blef den verkligen tryckt, men det var först 1835. »Begrifligt är», säger Warmholtz vidare, »att ett sådant arbete som detta icke kan vara fritt från fel och miss-tag», hvilket nog är riktigt; tidsbestämningarna böra i synnerhet med försiktighet användas, om icke bestämdt datum utan endast årtal angifves. Men i alla fall har man ända till våra dagar haft stor nytta af Stiernmans Höfdingaminne. En tredje del, omfattande Östersjöprovinserna, är ofullbordad.

Den »utlofvade» historien om riksens råd har aldrig blifvit tryckt. Den omnämnes i en meritförteckning af 1739 jämte åtskilliga andra arbeten, som voro »alldeles färdiga till aftryckande». En likartad »Samling om svenska riksämbetsmän, generaler, amiraler och öfverstar» blef ej heller utgifven. Detsamma gäller om

en tilltänkt »Beskrifning om svenska lärda fruntimmers». Stiernman synes på 1740-talet ha börjat insamla uppgifter för en sådan. Ett bref till honom från Hedvig Charlotta Nordenflycht, dat. Fullerö den 17 augusti 1745 och innehållande själfbiografi, lät han införa i Den svenska Mercurius för augusti 1763.

Stiernman lämnade för öfrigt ofta bidrag till nämnda tidskrift och andra af Gjörwells publikationer. Bl. a. är ett stycke ur Höfdingaminnets 2:dra del (om Nylands och Tavastehus län) infördt i Den svenska Mercurius för september 1757. Ej sällan hade Stiernmans inlägg formen af bref till Gjörwell. Ett bland de längsta förekommer i samma tidskrift för januari 1757 och insändes med anledning af en felaktig notis om Karl X Gustafs utrikes resor. Där meddelas äfven uppgifter om dennes skrifter och litterära intressen. Vidare offentliggjordes »Svenska landtmarskalkars historia» i flera repriser uti Det svenska biblioteket (1759—62). Då tredje »fortsättningen» infördes, erkände utgifvaren »med särdeles förbindelse den ädelmodiga benägenhet, hvarmed herr kanslirådet och riddaren behagar fortfara att understödja, hedra och pryda detta Svenska bibliotek». Arbetet var ursprungligen afsedt att tryckas i Bihandet till Alla riksdagars och mötens beslut.

Bland svenska lärde, som korresponderade med Stiernman, märkas — utom de förut omnämnda — biskoparna Mennander i Åbo, Kalsenius i Västerås och Rhyzelius i Linköping, prosten Olof Broman i Hudiksvall, professorerna L. J. Kolling i Lund och Algot Scarin i Åbo samt amiralitetskamrarrådet Löfvenskiöld i Karlskrona.² Liksom Sivers anlidade dessa herrar Stiernman »såsom vårt vanliga oraculum historicum» men kunde också emellanåt göra honom återtjänster.

Broman, som hade samlingar rörande Helsinglands topografi och personalhistoria, meddelade t. ex. i ett bref af den 11 mars 1746 begärda upplysningar om Jonas Werwings släkt. Vid den tiden var Stiernman sysselsatt med utgifvandet af några äldre historieskrifvares arbeten. Året förut hade han publicerat Konung Johan III:s krönika af Ægidius Girs och Historia liturgica af Laur. Raimundius. Därefter tog han i tu med Konung Sigismunds och konung Carl IX:s historier af Jonas Werwing (tryckt i 2 delar 1746—47). När Broman fick höra, att första delen

² Utom original på ofvan angifna ställen finnes äfven en af Stiernman själf skriven samling utdrag ur bref m. m., där hans arbeten eller verksamhet omtalas (Uppsala univ. bibl., litt. X: 297). Där förekomma bl. a. utdrag ur åtskilliga bref från Rhyzelius, hvilka ej finnas i original.

kommit ut, skref han till Stiernman den 7 nov. 1746: »Med hvad fägnad det spordes, att sal. herr assessor Verfvings krönika om konung Sigismundi p. p. lefnad igenom ädle och välborne herr secreteraren, svithio-gothernas makalöse Mercurius, är å daga kommen, det kan min gamla hand och illa skurna penna intet utföra, helst han en min landsman vara mände, och jag med flit sökt uppfinna helsingarnas skrifter och minnesmärken samt släktrullar, ibland hvilka Verfvingsfamiljen en är.»

Efter några år var Stiernman färdig med ett nytt arbete af samma slag, nämligen Konung Erik XIV:s historia af Erik Jöransson Tegel (1751). I företal och register har han lämnat bibliografiska, historiska och genealogiska upplysningar, hvarigenom han gifvit dessa arbeten »en ny glans och delat hedern med deras författare», skrifver Mennander. Mindre entusiastiskt uttrycker sig Warmholtz, som t. ex. om Stiernmans anmärkningar till Werwings historia säger, att »de äro icke alla af lika värde, dock till större delen icke öfverflödiga». Warmholtz yttrar sig i allmänhet ganska reserveradt om Stiernman.

Rhyzelius hörde till dem, som »väntade sig till döds» efter fortsättningen af Stiernmans stora bibliografi. »Illa, illa är», skrifver han 1735, »att medel och utväg icke skall finnas till att continuera med Bibliothecæ Suio-gothicæ utgifvande». Förgäfves sökte han fundera ut, huru medel därtill skulle kunna anskaffas. Svea och Göta höfdingaminne väckte också i hög grad hans intresse. Sedan han läst första delen, skref han den 9 febr. 1746 bl. a., att det som i synnerhet förundrade honom var den kunskap, som författaren »på hvart blad röjer sig äga om oräkneliga gamla herrars och fruars släkter och giften; det är i sanning dråpeliget, förnöjsamt och gagneliget». Han tyckte, att Stiernman borde kallas »archivarius genealogissimus». Men en anmärkning hade han att göra. »Däruti finnes ett fel, en brist, en lacuna, en hiatus, som är hiskelig.» Västergötland saknades nämligen. »Kära herre, hvad hafva då de raske västgötar, mina landsmän gjort?» Han menade att de allt sedan hedenhös haft lika duktiga höfdingar och lagmän, ja drottningar och jarlar som trots något annat land under Svea valde. »Hvad orsak har då varit att göra dem denna skymfen utan att i prefacen nämna ett ord härom? På nästa riksdag komma, om andra skulle tåga, gamle Lumber och Ragvalder och en evig hop faselige bjässar fram och vilja hafva revanche för slikt missfirmande.» Som man finner, var kritiken öfvervägande skämtsam. Sedan Stiernman upplyst, att västgötarna skulle komma in i nästa del,

lugnade sig Rhyzelius. »Jag tog något illa vid mig», skrifver han i ett senare bref, »därföre att mina västgötar tycktes mig lidit något förakt.» I stället greps han nu af längtan efter den bebådade andra delen af höfdingaminnnet.

När Rhyzelius en dag i november 1754 genom en notis i Lärda tidningar förnam, att Stiernmans adelsmatrikel snart väntades utkomma, fick han en poetisk »raptus» och skref en lång latinsk gratulation, som han skickade med ett bref af den 23 i samma månad. »Min gunstige och käre herr kansliråd förlåter mig, att jag icke har försyn för att visa på närlagda papper, huru mager min vers och huru stygg min styl är. Jag hinner icke skrifva om det, och där jag skulle görat, så kunde det dock icke blifva bättre.» Men han hoppades, att »herr kanslirådet tackes häraf gunstéligen skönja någon min enfaldiga välmening». Stiernman var naturligtvis mycket tacksam för den uppmärksamhet som visats honom af biskopen. Han gillade och berömde verserna, hvilket åter gjorde, att Rhyzelius blef »glad och nästan högfärdig däröfver». Hans gratulation, som till och med var försedd med noter, innehållande uppgifter om Stiernmans dittills utgifna arbeten, trycktes efter titelbladet i matrikeln och efterföljdes för öfrigt af andra dylika, författade af den ofvannämnde Löfvenskiöld samt de oundvikliga poeterna Nicander och Israelsson. Af ett bref från den senare till Stiernman finner man, att icke ens latinska verser undgingo granskning af censor librorum. »Jag hör att verserna äro hos herr kanslirådet Oelreich att öfverses», skrifver han den 21 dec. 1754, »jag vet intet, hur stor kännare han är af latinsk poesi, fast han i öfrigt är en ogement lärd och djup man.»

Flera af de nyss uppräknade brefskrifvarne samlade likpredikningar liksom Stiernman och Sivers, och Löfvenskiöld tjänstgjorde som mellanhand vid anskaffande af sådana från olika håll. Under ett besök i Stockholm i maj 1750 hade den sistnämnde varit på fest hos Stiernman och skrifver därom: »Det var ett fast ljufligit, ett kosteligt convivium, som jag i går hos min Bror åtnjöt i utvaldt falerner och confect därtill af sällsynt gammal och ny lärdom cujus scientissimus vindex et arbiter dudum evasisti.» Härmed kan jämföras Carl Gustaf Tessins anteckning i sin dagbok för den 8 maj 1757: »Passerade jag en af de nöjsammaste eftermiddagar, jag på en lång tid haft, hos herr kanslirådet von Stiernman. Han är en af de få bland oss, som bryr sig om goda editioner och manuskripter; dess bibliotek är ej talrikt men utvaldt, särdeles i svenska saker.» Tessin beundrade de ännu otryck-

ta manuskripten till Stiernmans egna verk (*Bibliotheca Suio-gothica, Suecia illustris m. fl.*) och åtskilliga sällsynta böcker, som han fick se, och så slutar han: »Således äro dessa märkvärdiga böcker, under en lärd och värdig mans vård, frälste ifrån dumma våldsverkares förstörelse, den vetgiriga världen till prydnad och hugnad.»

Stiernman hade redan 1745 blifvit ledamot af vetenskapsakademien. Under fjärde kvartalet 1758 fungerade han som præses och höll vid presidiet nedläggande ett »Tal om de lärda vetenskapers tillstånd i Svea rike under hedendoms- och påfvedömtiden». Talet, som blef tryckt följande år, omnämnes endast i förbigående uti den numera bevarade brevväxlingen. I ett bref till Mennander den 9 mars 1759 skrifver Stiernman: »Mitt medföljande tal utbeder sig den äran att få ligga i någon vrå uti h. Broders bibliotek.» Vi erinra om att arbetet blef föremål för en ganska besk kritik af den berömde språkforskaren Johan Ihre i en anonym skrift med den något krystade titeln »Bref innehållande Bihang till ett nyligen hållet tal» etc. Till Stiernmans försvar uppträdde, likaledes anonymt, dels dåvarande e. o. kanslisten i riksarkivet, sedermera arkivsekreteraren C. J. Strand, dels notarien Erik Ekholm. Strands uppsats lär, enligt hvad Warmholtz meddelar, ha varit inspirerad av Stiernman. Samtliga dessa skrifter äro rätt utförligt refererade i *Lärda tidningar för 1759*. Ihre fortsatte icke polemiken. Anledningen till hans missnöje med Stiernmans tal lär ha varit, att den senare oförsiktigt nog gjort anmärkningar mot Ihres »lärda och ordhäcklande utläggning» af en gammal konungalängd.

Stiernman stod till förfogande äfven för främmande lärde. Somliga gjorde skriftligen förfrågningar i och för arbeten, med hvilka de voro sysselsatta. Bl. a. lämnade han material och upplysningar åt Joh. Gottfr. von Meiern för *Acta pacis Westphalicæ* och åt Gottlob Böhme för *Acta pacis Olivensis*. Andra, som för forskningsändamål reste hit, kommo i personlig beröring med Stiernman, bland dem hans kollega i Danmark Jakob Langebek, sedan 1748 geheimearkivarie i Köpenhamn — i lärdom, arbetsförmåga och tjänstvillighet Stiernmans jämlike, i noggrannhet honom överlägsen. Langebek hade 1745 stiftat ett »Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog» och utgaf å dess vägnar den mycket förtjänstfulla historiska tidskriften »*Danske Magasin*». I början av 1750-talet planlade han ett annat stort arbete, nämligen

ett danskt-norskt diplomatarium. Men om ett sådant verk skulle blifva något så när fullständigt, måste material insamlas äfven från grannländerna. För detta ändamål gjorde han med statsunderstöd en resa till Sverige 1753—54. Han lämnade Köpenhamn i april, vistades några veckor i Lund och reste sedan därifrån öfver Kristianstad, Karlskrona och Kalmar till Visby. I Kristianstad intog han den 23 maj aftonmåltid hos landshöfdingen frih. Christian Barnekow, hvarvid samtalet tydligen rört sig om Langebeks blifvande vistelse i Stockholm och de personer han där hade att hålla sig till, ty den 28 i samma månad skref Barnekow ett bref till Stiernman, hvari han på begäran rekommenderade arkivarien Langebek till det bästa. »Hvilket jag så mycket hellre gör», skrifver han, »som jag vet intet till någon bättre än till herr kanslirådet och riddaren honom att adressera.» I midten af juli for Langebek från Gottland tillbaka till Kalmar och vidare norrut via Västervik och Söderköping till Norrköping. Under vägen besökte han den 26 juli prosten Sivers i Tryserum. Denne får säkerligen räknas till de »curieusa» d. v. s. litterärt intresserade präster, som Langebek säger sig hafva träffat under sin resa. Sivers, som sällan fick tillfälle att umgås med lärdt folk, satte tydligen stort värde på bekantskapen med Langebek. Denne skrifver i sin dagbok:² »Vi — d. v. s. Langebek och hans följeslagare — bleve overmaade velkomne og maatte blive der til anden dagen. Vi besaae hans bibliothek, manuskripter, naturalier, mynter, han forærede mig nogle stykker og laante nogle manuskripter med til Norköping.» Sivers omtalar det kärkomna besöket i ett bref till Stiernman af den 31 juli — detsamma hvari han meddelade att skriften om Gustaf Vasa var färdig. På tal om Langebeks förestående resa till Stockholm heter det, att han »längtar nu redan efter nådige herr kanslirådets och riddarens lärda umgänge och handräckning, hvilkens makalösa humanité jag har beskriovit för honom», och slutligen gör Sivers följande reflexion: »Det blifver verkligen ett märkvärdigt möte, när tvenne lärde archivarii mötas på ett ställe.» I ett annat bref gör han en jämförelse mellan dem: »De äro af ett humeur, lärde, förfarne, benägne, humane bägge två»; han höll det för »en liten timmelig lycksalighet» att ha den äran att vara bekant med båda. Bekantskapen mellan Sivers och Langebek underhölls någon tid genom brevväxling. Den 9 aug. skref den senare ett tacksägelsebref med anledning af besöket i Tryserum. Redan den 14 i samma

² Tryckt i Langebekiana (utg. af R. Nyerup 1794).

månad besvarade Sivers detta bref och sände Langebek ytterligare några värdefulla gåfvor, för hvilka denne tackade i ett långt bref af den 13 sept. »Hvor skulde jeg som en fremmed», skrifver han, »formodet att Herren skulde berövet sine egne vakre samlinger for at berige mit lidet myntforraad med saa mange rare og gamle stykker og for at pryde vort Danske selskabs bibliotek med saa rart manuscript som den paa pergamment skrevne Dronning Sophies bönbog er.»

Efter ett par månaders vistelse i Östergötland, hvarunder han besökte Linköping, Vadstena och Skeninge, återvände Langebek plötsligen till Danmark för att förlofva sig. Det var ett förmånligt parti, som några af hans vänner arrangerat under hans fränvaro. Men sedan denna affär blifvit »lykkelige bragt i rigtighed», som han själf uttrycker sig, fullföljdes forskningsresan i Sverige. I midten af november var han åter i Norrköping. Den 15 i denna månad skref han därifrån ett bref till Sivers med underrättelse att han då verkligen var på väg till Stockholm, »hvor og i Upsala jeg haaber med fordeel at passere hele vinteren».¹ Detta meddelande föranledde Sivers att ännu en gång varsko Stiernman om Langebeks ankomst. Den 21 nov. anlände denne slutligen till Stockholm. Här uppvaktade han eller gjorde eljest bekantskap med många notabiliteter och lärde, bland andra Stiernman, som han första gången besökte den 25 nov.

Langebek intresserade sig mest för medeltidshandlingar, och dessa förvarades på den tiden i antikvitetsarkivet, under det att riksarkivets samlingar började först med Gustaf I:s tid. Han behöfde därför icke så mycket anlita Stiernman i egenskap af riksarkivets föreståndare, men i den senares bibliotek fanns åtskilligt, som han hade nytta af och fick använda. Den 1 dec. på aftonen var han åter hos Stiernman, som då visade »en heel hob skrevne sager af sit eget arbeid og en deel ret rare böger, hvoriblant den förste i Sverrig trykte bog: Dialogus creaturarum moralisatus, Breviarium Arosiense» m. fl. En codex membr. fick han låna hem.

Några dagar efter detta besök skref Langebek till en af sina vänner i Köpenhamn om Stiernman, att han »er overmaade skrivsøms i historien og svenske genealogier; han er nu i færd med

¹ Detta liksom de båda nyssnämnda brefven finnas uti den ofvan omtalade volymen N: 986 i Uppsala universitetsbibliotek. De äro ej upptagna i den af H. Fr. Rørdam 1895 utgifna samlingen »Breve fra Jacob Langebek». Några följande bref omnämnas i förbigående i Langebeks dagbok.

at udgive forklaring og anmerkninger till adelsmatrikelen og har uendelige volumina liggende færdige til at trykke». Och i ett senare bref förekommer följande ganska träffande omdöme om Stiernman och hans författarskap: »en utrolig arbetsom mand, men af det slags, som i en hast vil rappe store verker fra haanden.»

Langebek gjorde sig mycket omtyckt i Sverige. Åtminstone skrifver han själf: »Jeg har temmelig reusseret i att vinde den svenske nation.» Ett vackert erkännande från svensk sida gafs honom i det att han under sin vistelse i Stockholm i januari 1754 blef ledamot af vetenskapsakademien. Från forsknings-synpunkt var han också nöjd med resultatet af resan. »Imidlertid er jeg fornøjet», förklarade han, »at jeg, foruden en anseelig mængde af böger og manuser, hvoriblandt nogle rare og curieuse, har faaet en 3- à 4,000 stykker diplomata og gamle documenter i den danske, svenske og andre vore naboers historie, næsten alle av originaler eller autentique codices afskrevne.» Med många af Langebeks arbeten gick det emellertid på samma sätt som med Stiernmans: han kunde aldrig få dem tryckta. Så var också förhållandet med diplomatiet, på hvars förberedande han nedlagt så mycket arbete och intresse, särskildt under sin svenska resa.

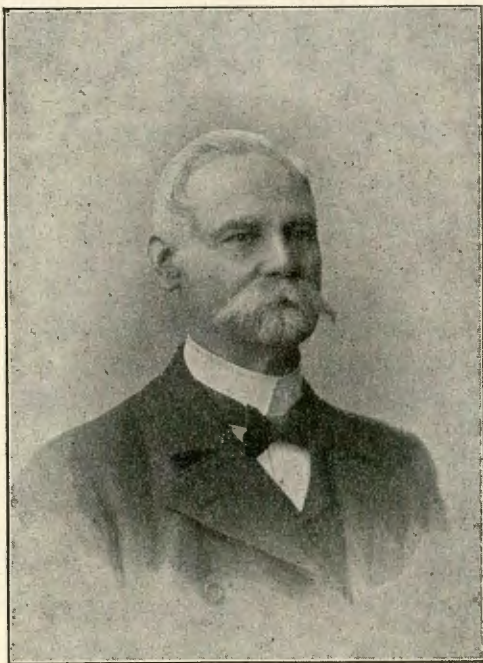
Bland breffen till biskop Mennander finnes äfven ett från Stiernmans dotter Andrietta Catharina, dat. den 27 nov. 1765. Hennes fader, som afidit i mars samma år, hade uttalat en önskan, att Mennander skulle hålla parentation öfver honom. Denne hade för sådant ändamål skickat dottern en promemoria, som hon nu återställde med begärda upplysningar och skrifver: »Herr biskopens utmärkta vänskap för min saliga kära fader gör mig det säkra hopp, att intet herr biskopen tager till misstycke, än mindre låter falla sig besvärligt att hedra och upplifva min saliga fars stoft medelst den parentation, till hvilken han under sin sjukdom tagit sig den friheten herr biskopen för mig att utnämna.» Mennander höll sedermera den 14 jan. 1766 ett åminnelsetal öfver Stiernman i vetenskapsakademien (tryckt samma år).

Efter Stiernmans död friade dåvarande kyrkoherden, sedermera biskopen Olof Celsius till hans dotter, den nyssnämnda Andrietta Catharina — med en bitanke på hans böcker, påstås det. Alltnog, Celsius fick både dottern och biblioteket. Langebek, som trodde, att Stiernmans böcker skulle säljas på auktion,

skref ett par gånger till sin vän Nils Reinh. Brocman och bad honom skicka en katalog; det var särskildt två saker, som han var angelägen om att få, nämligen Missale Lundense och Joh. Magni Metropolis. Men det var endast dupletter, som såldes på auktion (1767). Emellertid hade Stiernman redan 1758 sålt samlingen af kungliga förordningar till Uppsala universitetsbibliotek, som 1769 ytterligare inköpte »Suecia illustris» och slutligen efter Celsius' död 1794 såsom gåfva erhöll hela dennes manuskript-samling, däribland Stiernmans återstående handskrifter.

Andas Anton von Stiernman

Otto Kugelberg

Den 31 januari 1916 afled i Stockholm f. d. revisorn Otto Kugelberg efter närmare ett års sjukdom.

Härstammande från en till Stockholm i slutet af 1600-talet inflyttad släkt, möjligen från Livland, föddes Otto Mauritz Kugelberg på Borg i Västra Hargs socken i Östergötland den 31 januari 1843. Föräldrarna voro kaptenen Claes August Kugelberg och Carolina Wilhelmina Beata Eleonora von Post. Efter studier i Linköping aflade han studentexamen i Uppsala 1863 ^{20/5} och kameralexamen 1864 ^{24/5}; inskrefs som e. o. kammarskrifvare i generalpoststyrelsen 1864 ^{20/10}, kammarskrifvare 1875 ^{2/12}, revisor och bokhållare 1882 ^{27/12}; e. o. kammarskrifvare i kammarrätten 1865 ^{22/5}, amanuens 1880 ^{24/9}—1886 ^{20/6}; fullmäktig vid sammanträde med fullmäktige i Civilstatens pensionsin-

rättning 1882; e. o. kanslist i riksmarskalksämberet 1885 ²²/₉; kassör i civilstatens pensionsinrättning 1886 ²²/₃. R. W. O. 1903.

Afgick med pension från civilstatens pensionsinrättning 1907 och från generalpoststyrelsen 1908.

Vid sidan af sin ämbetsmannagärning ägnade sig K. med lif och lust åt personhistoriska studier och var länge vår utan tvifvel främste genealogiske samlare. I hans bibliotek voro de flesta personhistoriska arbeten tillfinnandes och hans omsorgsfullt registrerade samling af tidningsurklipp rörande födda, vigda och döda under de senaste 30 à 40 åren kompletterade i många fall de tryckta arbetena. För äldre tider lämnade hans omfångsrika utdrag från civilstatens pensionsinrättnings och Stockholms förmyndarekammars bouppteckningar äfvensom en mängd kyrkoarkiv de säkraste upplysningar. Genom hänvisningar från det ena arbetet till det andra, från den ena handskriften till den andra visade Kugelberg, huru väl han kände sina samlingar och huru noga han genomforskat desamma. Ett sällsynt godt minne ända till det sista året var honom därvid till ovärderlig hjälp.

I särskilda donationsbref af den 10 januari 1913 och 5 juni 1914 öfverlämnade Kugelberg till Kungliga Biblioteket vissa delar af sina samlingar. I det första säger han:

»Då jag med vemod sett, huru samlingar af personhistoriskt intresse efter egarens död skingrats åt skiljda håll, hvarigenom ett mångårigt samt ansträngande och, såsom jag tror, för kommande forskare ej alldeles betydelselöst arbete i hög grad förringats, är det min önskan att följande skall lända till efterrättelse rörande mina egna samlingar.

Kungl. Biblioteket i Stockholm erhåller hufvudparten af mina genealogiska samlingar, hvaribland särskildt må nämnas den registrerade samlingen af tidningsurklipp rörande födda, vigda och döda (31 band).

Slägtanteckningar, kyrkoboksanteckningar, bouppteckningsutdrag (40 band).

Anteckningar om Göta hofrätt 2 band.

Anteckningar om häradshöfdingar, hofrätter, länsstyrelser samt om tjenstemän i Östergötland och Småland samt Landtmätare 12 band.

Böcker rörande personhistoria, de flesta med handskrifna tillägg, en del interfolierade.»

I det andra donationsbrevet öfverlämnades bland annat 16 band skrifna släktanteckningar och 2 band förteckningar på posttjänstemän, matriklar rörande armén och regementshistorier äfvensom ett belopp för samlingarnas ordnande på Kungl. Biblioteket, som redan gått i författning därom.

Otto Kugelbergs litterära produktion är ej stor. Under åren 1894—1898 utkom »Postmästare i Sverige och Finland från äldre till närvarande tid», ett vägröjningsarbete och såsom sådant helt naturligt ofullständigt, men grundläggande för ämnets vidare behandling och särdeles omsorgsfullt och tillförlitligt hvad de lämnade uppgifterna beträffar. Under hela sin återstående lifstid var K. sysselsatt med att komplettera detsamma, men hans stora samlarenit gaf honom aldrig tid att utarbета en ny upplaga.

I juni 1898 tillkännagaf han sin afsikt att utgifva »Embets- och tjänstemän hos Kungl. Generalpoststyrelsen äfvensom vid Stockholms postkontor», men subskriptionen utföll ej enligt önskan, och materialet finnes nu i Kugelbergska samlingen i Kungl. Biblioteket. Han hoppades dock, att detta framdeles skulle bearbetas af någon för poststatens personhistoria intresserad forskare och ställde i detta fall sina förhoppningar till visst håll.

På tillskyndan af en för Uddevalla historia intresserad person trycktes dessutom 1896 i Uddevalla »Serie öfver postmästare i Uddevalla 1658—1895 med biografiska anteckningar af Otto Kugelberg».

Men äro således ej de arbeten som bära Otto Kugelbergs namn hvarken många eller stora, så äro dock de böcker desto flera, där Kugelberg medverkat.

Under de senaste 20 à 30 åren torde ej många personhistoriska arbeten utkommit, hvilkas författare ej rådfrågat Kugelberg, som med stor beredvillighet alltid stod till tjänst med upplysningar ur sina rika samlingar och som ej skydde besväret att anställa särskilda forskningar för att kunna besvara en framställd fråga. I förorden till en hel del arbeten nämnes också Kugelbergs namn med tacksamhet af respektive författare såsom Sjöström, Ekstrand, Anjou, Samzelius, Levertin och Schimmelpfennig, Elgenstierna, Odén, Gullberg och Ugglå, Örnberg m. fl. I denna tacksamhet förena sig utan tvifvel alla personhistoriens vänner för allt hvad han gifvit dem.

Svensk till sinnelag, konservativ till åskådning var och förblef dock städse K. en minnesgod hembygdens son, som ofta lade i dagen sitt intresse för densamma.

Govert Indebetou.

Personhistoriska samfundet

höll årsmöte å Café Riche den 5 maj 1916 under ordförandeskap af riksarkivarien Emil Hildebrand.

Sedan revisionsberättelsen upplästs, beviljades styrelsen ansvarsfrihet. Den afgående styrelsen återvaldes, nämligen, riksarkivarien *E. Hildebrand*, öfverkammarherren *G. Celsing*, bibliotekarien hos H. M. Konungen *Joh. Ax. Almquist*, sekreteraren hos generalpoststyrelsen friherre *Joh. Rudbeck*, samt andre bibliotekarien greve *C. M. Stenbock*. I redaktionsutskottet återinsattes frih. *Rudbeck*, greve *Stenbock*, intendenten frih. *R. Cederström* och professor *Helge Almquist*. Till revisorer valdes f. d. kammarrättsrådet *J. A. Wallensteen* och, sedan dr *A. Levertin* afsagt sig uppdraget, direktör *G. Indebetou* med kamrer *A. Dandenell* som suppleant.

Föredrag hölls af amanuensen *Ivar Simonsson* om *Stockholms borgmästare och rådmän under Vasa-Tiden*.

Styrelsen utsåg till samfundets ordförande riksarkivarien *E. Hildebrand*, till sekreterare greve *Stenbock* samt till skattmästare frih. *Rudbeck*.

Efter mötets slut intogs gemensam sexa.

Utdrag ur revisionsberättelsen för år 1915:

Debet:

Behållning från år 1914		4,909: 37
Inkomster år 1915:		
ledamotsavgifter	3,820: 50	
lagerförsäljning	538: 50	
bidrag af S. O.	20: —	
annonser	271: 50	
räntor	246: 52	4,897: 02
	<u>Summa</u>	9,806: 39

Kredit:

Utgifter år 1915:		
trycknings- och illustrationskostnader	3,062: 16	
uppbörds- och distributionskostnader	330: 33	
arfvodet	1,632: 90	
diverse	104: 55	5,129: 94
Behållning till år 1916		<u>4,676: 45</u>
	<u>Summa</u>	9,806: 39

Notiser

Svenska Porträttarkivet

På Personhistoriska samfundets årsmöte 1915 diskuterades i anslutning till d:r Sixten Strömboms anförande om ett svenskt porträttarkiv möjligheterna till att realisera de planer, som föredragshållaren framkastat. Det skisserade företaget gällde en allmän inventarisering och fotografering af svenska porträtt, i afsikt att det en gång sammanbragta materialet skulle knytas till en central statsinstitution, förslagsvis Nationalmuseum, Nordiska muséet eller Kgl. Biblioteket, och sålunda utgöra ett svenskt nationellt porträttgalleri, i smått visserligen, men mera representativt än något annat lands. Den vidtomfattande arbetsplanen, som d:r Strömbom i vår saknad af alla tillförlitliga beräkningsgrunder föreslog att till en början söka sätta i verket för en tid af tre försöksår, vann samfundets intresse, men starka tvifvel yppade sig angående möjligheterna att under pågående krigstiden från enskildt håll skaffa medel till dess realiserande. Så mycket mera glädjande kom i våras underrättelsen om att Svenska Porträttarkivet tack vare från enskild frikostighet stammande medel kunnat konstitueras och att dess första treårsperiod är ekonomiskt tryggad.

Porträttarkivets ledning omhänderhafves af en nämnd bestående af följande personer:

ordförande: H. K. H. Kronprinsen,
v. ordf: F. öfverintendenten Fil. d:r Ludvig Looström,
sekreterare: Amanuensen. Fil. d:r Sixten Strömbom,
kassaförvaltare: Grosshandlare Hjalmar Wijk.

Öfriga ledamöter äro: Öfverintendenten Richard Bergh, Friherre Carl G. Bonde, Intendenten Friherre Rudolf Cederström, Direktör Thorsten Laurin, Bibliotekarien Grefve C. M. Stenbock.

På konstituerande nämndsammanträde utsågos till revisorer: Fil. d:r Gustaf Ekman och Bankdirektör Herman Mannheimer. Dessutom tillsattes ett arbetsutskott, som närmast skall leda företagets praktiska drift. I detta sitta Hrr Friherre Cederström, D:r Looström, Grefve Stenbock och D:r Strömbom.

Sommarens arbeten komma att förläggas till Jönåkers och Oppunda härader i Sörmland. Förberedelser till dessa pågå sedan aprilmånad.

Svenska porträttarkivet kommer att i möjligaste utsträckning samarbeta med liknande företag s. s. det af professor Sigurd Curman och docenten Johnny Roosval ledda verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium».

Dessutom bör tilläggas, att på behörigt håll förslag väckts om att en porträttinventarisering för västra Sverige enl. Sv. porträttarkivets grundlinier skulle ingå som led i de förarbeten, som planeras för Göteborgs stora jubileumsutställning 1921. Med kännedom om Göte-

borgarnas frikostiga intresse för kulturella företag få vi hoppas, att det härom väckta förslaget kommer att utföras i en omfattning, som möjliggör grundandet af det första och kanske rikaste provinsiella porträttarkivet.

Frågor.

Undertecknad vore mycket tacksam, om personer, som äro i besittning af *brief* eller *biographica* rörande de första medlemmarna af släkten Peyron, naturaliserad i Sverige på 1700-talet, eller möjligen *porträtt* af dem, ville gifva sig tillkänna. Medlemmarna i fråga voro *Barthélemi Peyron*, sidenväfvare, död 1766 i Stockholm, hans hustru *Angélique*, född Bourgoïn, död 1810, och deras barn: *Antoinette*, f. 1745, gift med lifmedikus Jean Chrysostome Martinau, sedermera generalkonsul i Kristiania, *Fredrik Ulric* f. 1751, supercargör i Ost. Kompaniet, *Claës* f. 1753, generalkonsul i Petersburg, sedan ministerresident i Hamburg, död 1825 i Nyköping, *Carl* f. 1757, kapten i fransk tjänst, lifpage hos konung Gustaf III, död i duell år 1784 i Paris, *Angélique* f. 1759, gift med guvernören i Grodno, verkliga statsrådet, frih. von Ruckman, och *Ludvig*, kommandant i Stralsund, död i Kristianstad 1840.

D:r Anton Lindsström
Alnäs, Djurgården.

Vid Johan Wernstedt, f. 1590, † 1629 (Tab. 2 Anrep), står angifvet: »hans konterfej slutligen fanns hos Fru Margaretha Metta Blixencron». — Kan upplysning lämnas hvar detta porträtt sedermera funnits eller nu finns?

Hj. Wernstedt
Näs Säteri. Östra Stenby.

En märklig genealogisk uppgift må väl den sägas vara, som lämnas af kompositören Peterson-Berger i Vecko-Journalens Praktupp-laga nämligen, att han genom *Constantia Ericsson*, Gustaf Vasas sondotter, härstammar från den »*Austmundr*» (skall vara *Austmadhr*) *Gudfastarson*, som omtalas på Frösö-runsten såsom den, som »lät kristna Jämtland».

Alla släktforskningens vänner skulle säkerligen stanna i stor förbindelse hos Svea-galdrars mästare, om han ville benäget meddela hvad — och på hvad sätt! — han lyckats få om dem sina

»forne

förfäder höra»,

som hittills varit för oss alla förborgadt.

En runkunnig.

Porträtt sökes af:

Landshöfdingarne i Göteborgs och Bohus län:

Generalmajoren Georg Henrik *Lybecker* f. 1619, † 1683 (1680—1682).

Generalen Friherre Johan Fredrik von *Kaulbars* f. 1689, † 1762 (1742—1762).

Upplysningar emottagas tacksamt af:

N. V. Hagström.

Adress: Råsunda.

Följande af samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos skattmästaren, adr. Riksarkivet, till nedannämnda pris nämligen:

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1 samt 3—12 årg. 1879—1888, dock saknas n:r 2), per n:r	kr. 1.
Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 (årg. 1889—1896, 346 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast	kr. 6.
Lösa häften för 1 kr. för hvarje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 2 kr.	
Ex. tryckt på <i>bättre papper</i> (däraf några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte <i>Register</i> till delarne I och II, äfven på <i>bättre papper</i>	kr. 15.
Personregister till delarne I och II (44 sid.)	kr. 2.
Personhistorisk tidskrift, årg. II (1900, 180 sid.) med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1900, 53 sidor	kr. 5.
Årg. I och III slutsålda. Däraf finnas endast I h. 3 o. 4 samt III h. 4 å 1.25 per häfte.	
Personhistorisk tidskrift, årg. IV (1902, 166 sid., med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1902, 43 sid.	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. V (1903, 222 sid., med 25 porträtt och register samt Dödslista för 1903, 37 sid.)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VI (1904, 164+23 sid., med 22 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VII (1905, 167+56 sid., med 19 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VIII (1906, 133+106 sid., med 17 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. IX (1907, 111+160 sid., med porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. X (1908, 203 sid. med 22 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. XI (1909)—XVII (1915)	kr. 5.

Handlingar, utg. genom samfundet:

I. S:t Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, I. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel	kr. 3.
II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.), ...	kr. 1:50.
III. Släkten Aminoff (85 sid. + 1 tab.)	kr. 5.
IV. Klosterfolket i Vadstena; af C. Silfverstolpe (168 sid.)	kr. 3.
D:o d:o tryckt på <i>bättre papper</i> (i få ex.)	kr. 5.
V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6 + 87 sid.) med 31 porträtt, ingår som bilaga i årg. III och IV.	
VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102 + 24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.	
VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . .	kr. 2.
VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt), ingår som bilagor i årg. VI och VII.	

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår som bilaga i årg. VIII, h. 3—4.	
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår som bilaga i årg. IX, h. 3—4.	
Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 å	kr. 1.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår som bilaga i årg. XI, h. 2—4 och XII, 1—2	kr. 2.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff	kr. 2.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar	kr. 3.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af C. M. Stenbock (är h. 2—3 af årg. 1912). (Äfven i lyxupplaga; utgången).	
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg (ingår i h. 4, årg. 1913).	
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven av Nils Sjöberg (ingår i h. 1—2, årg. 1914).	

STOCKHOLM 1916. KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER. 160576